

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

É. lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.	Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.	Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.
	Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: Benn a lapban egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; a borítékon egész oldal 4 frt, féoldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.	
	Egyes szám ára 15 krajcár.	

Az ev. ref. egyetemes konvent elnökségének üdvözlete

az olaszországi evangyéliomi egyház huszonnegyedik egyetemes gyűléséhez.

Mélyen tisztelt hitrokonaink, szeretett testvéreink az Urban!

Becsés meghívásotokért az olaszországi evangyéliomi egyház huszonnegyedik egyetemes gyűlésére, rólunk való szíves megemlékezésetek illetően kedves megnyilatkozásáért, kölcsönös együvé-tartozandóságunk eleven tudatának emez értékes zálogáért, fogadjátok, kérünk, őszinte hálánkat s legszívesebb üdvözlötünket. Noha körülményeink kényszerűsége megakadályozott is bennünket abban, hogy a magyar ev. ref. egyház képviselőjét hozzátok elküldhessük: gondolataink, szívünk, lelkünk azért közöttetek vannak. Nemes törekvéseiteket legbensőbb s legforróbb szerencse-kívánataink kísérik és az a gondolat, hogy az olasz-magyar testvériségnek történelmi nagy emlékektől megszentelt kötelékein kívül a hitközösségnek mindkét részről híven ápolt szellemi solidaritása is bensőleg egybekapcsol bennünket, fölemelő és lelkesítő hatást gyakorol reánk.

Mélyen tisztelt hitrokonaink, szeretett testvéreink az Urban! Ugy tetszik nekünk, hogy a ti evangyéliomi hitetek és protestáns öntudatotok fenkölt céloknak, nagyszerű feladatoknak Istentől rendelt letéteményese. Ujra fölgyújtani az evangyéliomi szellem lángját Olaszország classicus földjén, a hol az századokkal ezelőtt, erőszakosan elfojtva, rövid föllobogása után a börtönök sötét éjjelének vagy a máglyák borzalmas világának volt helyet engedni kénytelen; reáfuallani a reformatio éltető lehelletével az olasz népelet mezőin szanaszét szórva heverő holttetemekre,¹ hogy élő tagjaivá legyenek a mi Urunk lelki országának; gazdag tehetségekkel megáldott nemzeteket a tarka színpompában játszó s örökké mosolygó szép természetnek és Róma hizelgő, csábító, érzéki cultusának varázsköréből levezetni az Istenével kiengesztelődött vallásos léleknek mélylő mélységire, melyeket a boldogult reformátorok, egy Luther, Kalvin és Zwingli, jártak volt; bizony-ságot tenni a pápák hazájában amaz apostoli íge igazságáról: „az evangyeliom Istennek ereje, minden hívőnek üdvösségére“² és ezt az isteni erőt egyházatok szerény köréből átszivárogtatni az olasz nép lelkének életereibe, nemzetetek széles rétegeibe, melyek titkos, öntudatlan szomjúságban epednek az igazságnak bensőleg szabaddá tevő hatalma után; a protestantismus feltűzött lobogója köré csoportosítani ezeket meg ezeket, utóljára egész országokat s ez által örök időkre lehetlenné tenni azt a „borzasztó alternatívát“³ a mely elé a római egyház minden hazafias érzelmű olasz embert oda állít s a melynek alig elviselhető nyomasztó terhét a nemrég lezajlott felső-olaszországi szomorú események is a legrikítóbb világításba helyezték: *hogy a római egyház meg a haza között legyen kénytelen választani*: nemde Istentől rendelt magasztos küldetése-e ez evangyéliomi egyházatoknak, a bibliai mustármag eme modern képének.⁴

Jólesik remélnünk, hogy eme nagy hivatás útján egy néhány lépéssel ez a huszonnegyedik egyetemes gyűlés is előbb fog vinni benneteket, a melyet kiváló ünnepélyességgel szándékoztok megülni, hogy egyfelől hálával és örömmel gondoljatok annak a szabadelvű alkotmánynak ötven-éves fennállására, a mely evangy. egyházatok jogosult létezését, terjedését s gyarapodását lehetővé tette, másfelől pedig kegyeletes hódolattal járuljatok a reformatio ama merész profétájának, a bün-

¹ Ezek. 37. ² Róm. 1. 16. ³ Curci. ⁴ Máté 13. 31. etc.

bánat amaz isteni kegyelemtől ihletett hitszónokának dicső emlékéhez, a ki négy évszázaddal ezelőtt, 1498 május 23. Florenben a Piazza della Signoria-n hősies vértanui halált halt. Fra Girolamo Savonarola életének két vezérlő gondolata tudvaleg az egyház vallás-erkölcsi reformálása és Olaszország felszabadítása volt. Szeretett testvéreink az Urban! Olaszország ma már szabad és egységes, de a reformatio eszméje csak mint egy megvalósulás után sóvárgó szép álmok lebeg ott hazatok történelme fölött. A ti hitetek, szeretetek és lelkesedések, az evangéliom általatok képviselt szellemi és vallás-erkölcsi hatalma van hivatva valóságot kölcsönözni ez édes álomnak. Midőn gyűléseket tanácskozássaira esdve kérjük a Szentlélek gazdag áldásait: egyszersmind szívünkben kívánjuk, hogy Jézus Krisztus evangéliomát Olaszország közéletében rendületlen vidám lélekkel, kimeríthetlen s meggyőzhetlen türelemmel érvényesíthessék. „Ezt a tüzet Róma nem fogja kioltani s ha az talán kihamvadna is, Isten másikat fog gyujtani.“ *

Istennek békessége, a mely minden értelemnek felette van, légyen erősségül a ti szíveteknek és a ti elméteknek a Jézus Krisztus által.**

Őszinte nagybecsüléssel és testvéri szeretettel — a magyar ev. ref. egyetemes konvent elnöksége: Kún Bertalan püspök, egyházi elnök. Tisza Kálmán egyházkerületi főgondnok, világi elnök.

A debreceni ref. tanítónőképző-intézet.

Ugy áll előttem, mintha már megvolna. Pedig csak in idea él, aminek azonban — a lelkesedők hite szerint — valósulnia kell. Mindenek lehetségesek a hívőnek! A hit hegyeket mozdit és hegyeket hord össze. Ha csak annyi hitünk van, mint a mustármag, a semmiből is nagyot hozunk létre. De hinnünk kell, hogy cselekedjünk!

Én már hiszek a debreceni tanítónőképző-intézetben. Láttam az épület tervét, s hallottam az igazgató tanács javaslatát. *Moliere*, mikor elméjében kidolgozta darabjait, azt szokta mondani: művem készen van, legfőlebb még a verssorok hiányzanak. Miért ne volna hát készen a debreceni tanítónőképző-intézet is?

Mert értsük meg jól mindnyájan, hogy *készen kell lennie*. Török, szakad. Nem szabad várunk sem napot, sem órát. Minden perc egy halál. Egy-egy kálvinista női lélek halála. Még az is vétkezik, a ki aggodalmaskodik, a ki halogat. A Cunctátorok szerepe itt lejárt. Most már szilárd akaratú, tetters Caesarokra van szükség,

* Savonarola egyházi beszéde, 1498 március havának végén.

** Philippi 4. 7.

a kik habozás nélkül mondják: *Alea jacta est*. Álljanak félre a késedelmeskedők, vagy hagyjanak fel a tételődéssel! Sem helye, sem ideje többé. Ha mindig az aggodalmas lelkek szorongásaira nézne a világ, ezer, meg ezer nagyszerű alkotásokkal volna szegényebb. Megvan a gyűjtő hév, a lobogó lángok órája is. Öröm vagy fájdalom, édes érzés vagy keserűség teremti meg. Jubilaeum vagy a dies irae. Hát nekünk eljött a dies irae, a dies dolorum.

Tele vagyunk fájdalommal. A keserűségnek árvizei csapkodnak körül. Ostromolnak bennünket erős ostrommal. Elakarják tőlünk venni a magyar kálvinista Rómát. Maholnap csak a nevezete lesz. Csillag helyett kereszttek tündökölnének tornyain s épületein. Lassú halállal sorvad el. A zord időkben, a háborúságok ezer veszélye közt dicsőséggel tudott megállani s a béke lágy ölén dicstelenül hanyatlak el. A magyar kálvinismus disze, szemefénye, a kálvinistaság incarnatiója, a melyre úgy tekint, úgy gondol minden magyar kálvinista ember, mint lelkének leggyönyörűbb eszményére, mint a legszebb élő szoborra. Hej! ennek a szobornak a tagjai most, mintha meg volnának dermedve; mintha a közönyösség az egyházzal való nem törődés hideg szele suhant volna végig fölötté. Öldődjatok ti megkövült tagok!

Jertek mindnyájan! Támogassuk ezt a hegyen épített várost! Mi lesz ha Debrecen megdől? A magyar kálvinistaságnak vész el büszkesége, koronája. Vagy a mi büszkeségünk és fényünk veszteségénél kétségbeejtőbb, a magyar kálvinismus ereje fogyatkozik meg, mint a Sámsoné, mikor haját lenyirta Delila. Már feltámadt ellene Delila, a sötétség. Ne hagyjuk az erős Sámson vészes álomba merülni!

Debrecen támogatása a magyar kálvinistaság közös érdeke. Debrecen támogatjuk, amikor segítünk neki felsőbb leányiskolájának kiépítésében, tanítónőképzővel leendő kiegészítésében. Ami azonban épen nem helyi érdek s nem egy egyházért hozandó áldozat. Egyetemes egyházunk látja hasznát. Kell-e ezt fejtegetnem? Vagy kell-e még a ref. tanítónőképző szükségét hangsúlyoznom? Hiszen minden ponton fenyegetnek bennünket. Ha a növevelést elhanyagoljuk, ha a családot kieresztjük kezünkben, végünk van. Ma úgy áll a dolog, hogy a kath. zárdai nevelés varázsa alatt állnak asszonyaink. Dicsőhymuszokat zengnek róla s boldogok, ha leányaikat a zárdában helyezhetik el. Ez így van országsszerte. Debrecenben az idén már 30 ref. leánynevelő jár a zárdai iskolába. Pedig nekünk is van felsőbb leánynevelő intézetünk. De az jobb a mi részünkön való anyáknak, ott már azzal is

biztatják őket, hogy nevelnek majd leányaikból tanítónőket.

Hát ha ők nevelnek, nevelnünk kell nekünk is! Meg kell törnünk a zárdai nevelés varázsát! Adnunk kell minden szükséges helyre saját magunk nevelte tanítónőket! A ki ezt nem érti, s a ki be nem látja, hogy itt a 12-ik óra, az vagy nem akarja felfogni, vagy balul fogja fel az ő kálvinista voltát.

A dolognak summája ez: A debreceni ref. felsőbb leánynövelő intézet igazgató tanácsa az intézetnek elemi tanítónőképzővel leendő kiegészítésére nézve elkészítette a maga alapos s az ügy minden oldalát megvilágosító memorandumát. E memorandumot a debreceni presbyterium magáévá tette s az egyházkerület mostani közgyűlésére terjeszti fel azzal az indítvánnyal, hogy annak tanulmányozására és az egész kérdés megoldására a kerület, a debreceni egyház és Debrecen városa vegyes bizottságot küldjön ki, mert e három tényező van mindenkifelett érdekelve. A memorandum az ügyet teljesen előkészítette. Személyi kiadások címén évi 3500, dologi kiadások címén egyszersmindenkorra mintegy 50 ezer frt szükséges. Ha a föld alól is, ha városról-városra, házról-házra járunk is, de ezt az összeget elő kell teremtenünk. Hegemóniánk, eminens felekezeti érdekünk, sőt mondhatnám becsületünk forog kockán. A kerület határozatában nem kételkedem. Nem lehet más, mint a debreceni tanítónőképzőnek minden lehető eszközzel s minél előbb leendő fellállításának kimondása. Csak lelkesüljünk fel! Lelkesedésünk, mint már annyiszor, csudákat teremthet. Késedelmeznünk nem szabad: Minden perc egy halál! Itt az idő, most vagy soha!

S. Szabó József.

Mit hoz a jövő?

„Rosz időket élünk, — rossz csillagok járnak.“ A budapesti m. kir. egyetem leköszönő rectora az egyetemi nevelés nagy hátrányára levőnek tartja, hogy ő, hivatalánál fogva, nem tagja a magyar főrendiháznak (az talán eszébe sem jutott, hogy a tudományos téren szerzett érdemekért lehetne azzá) és mert hazánk levegője telve van sokféle ragályos betegséggel, miket a száz és százféle bacillusok visznek odább s idéznek elő, a „hiúság bacillusa“ megkapta néptanítóink azon részét, kik nem oly régen egy gyűlésökön, mint a tanítói karra nézve nagy sérelmet jelezték, hogy kitüntetések adományozásánál, a 30—40 évig szolgált néptanító nem kap Ferenc-József-, Vaskorona-, Lipót- vagy talán Szent-István-rendet s meg kell elégednie a szerény arany vagy ezüst koronás, vagy korona nélküli érdemkereszttel. „Igy eresztik el a vén katonát: egy érdempénz (na meg) egy rongyos öltözet.“

Sem a felsőházi tagságot ambitionáló egyetemi rector úr, sem pedig a magasabb rendjelek után sovárgó

tanítók izlését bírálat alá venni nem akarom, mert meg vagyok írva: de gustibus stb. Vágyaik szárnyát is kár volna megnyirbálni, de miután Isten jóakaratóból apa vagyok, gyermek nevelésről kell gondoskodnom, nem tudom megállani, hogy fel ne sóhajtsak: óh szegény szülők, óh szegény gyermekek!

Csak nincs teljes boldogság e földön, de mégsem lehet valami nagy baj ott, hol e boldogsághoz nem hiányzik más, mint a kielégítetlen hiúság! (bár lehetne ezt nagy szerencsétlenségnek is nevezni!) És ha osztán a rang és rendjelek után sovárgó társaság gondolkozását, hosszasabban időzném velök; így azonban tőlük engedelmet kérve, azokhoz a rectorokhoz, azokhoz a néptanítókhöz megyek, kik nem a rendjeleket, de a mindennapi kenyeret várják és egyházam s iskoláink jövője felett aggódva, kérdelem: mit hoz a jövő?

Tanítóink nagyrészének ma körülbelül 400 frt évi fizetés van biztosítva (?), de csak körülbelül, mert aztán, hogy e 400 frt hogyan kerül össze, erről beszélni még mindig nem kellemes valami. E 400 frtból jut egy napra 1 frt 10 kr, ebből kell a tanítónak saját és családja élelméről, ruházatáról gondoskodni; úgyde betegség is érheti, tehát orvosi költségekről se feledkezzünk meg — az iskolát — pedig hirdeti dobszóval faluhelyen a község szolgálja, hogy a mostani napszám 1 frt 50—1 frt 80 kr — nem hagyhatja, s még a nyári szünidőben sem teheti ezt, mert a nép, a mely neki gyermeke évi tanításáért az 1 frt tandíjat szidalmak és veszekedések között fizeti, szegyenecské, nem engedné, hogy tanítója, mint ő, napszámra járjon; és a mikor a szegény tanító egy hosszú életen keresztül a más gyermekeit tanította, ha Isten nekie is adott gyermeket, nem vehetjük tőle rossz néven, ha az ő szülői kebelében is feltámad a vágy, nem a rendjelek után, de arra, hogy gyermekét ő is taníttassa, neveltesse — és mindezeknek ki kell telni a napi 1 frt 10 krból!

Törvényhozóink belátták, hogy a helyzet tarthatatlan, behozták a tanítói korpótléket, — tehát évi 10 frt fizetésjavítást, — a mennyit a legtöbb uradalomban megadnak a magát tisztességesen viselő béresnek, ki két ökörrel szántogat s a tanítás dolgához annyit ért, hogy a tinót a járomba betanítja.

Megvan a törvény, — van nekünk törvényünk elegendő — megvan az 1848-iki is, melyekben ragyogó betűkkel van megírva a vallásegynélőség. De mit tapasztalunk a törvény végrehajtásánál? Azt, hogy a kormány ez évi 10 frt fizetésjavítást azokkal a szegény egyházakkal akarja teljesíttetni, a melyek a ki nem egészített lelkészi és e 10 frt javítás nélküli tanítói fizetést sem képesek teljesíteni.

Nagyon félünk, hogy a lelkészi fizetések kiegészítéséről készített törvény végrehajtásánál ugyanezt fogjuk tapasztalni!

Kérdelem: nem érkezett el ideje, hogy felekezetünk felemelje erélyes szavát és értésére adja kormányfőnknek: igaz, hogy századokon át a népnevelés terhét felekezetünk viselte, viselte az állam helyett, de meg volt e téren teljes önrendelkezési jogunk, tettük azt, mit akartunk, tettünk annyit, mire képesek voltunk.

De ma e tevékenységben minden erőnk elfogyott, s ha az államnak joga van megszabni a tanítás rendjét, terjedelmét; joga van kimondani, egy tanító hány gyermeket taníthat; joga van megjelölni iskoláink hosszát, szélességét és magasságát; joga van emelni a tanító fizetését; joga van 15 kros nyugdíjpénzt fizettetni velünk; joga van büntetni a szülőt, ha gyermekét iskolába nem járattja, — mi nem kárhozzatjuk az államot, hogy e

jogokat mind kezébe vette, jogait készséggel elismerjük, tiszteletben tarjuk, — s ha felekezetiünk kezében a nevelés terén semmi jog nem maradt: ugya minő alapon, minő joggal kívánhatja tőlünk az állam, hogy e jogokkal járó, az ezektől el nem választható köteleseket mi teljesítsük?

Már egy félszázad előtt, nagyon illetékes bíró. Magyarország első kultuszminisztere báró Eötvös József kimondotta: a népnevelésről gondoskodni, annak költségeit fedezni nem felekezeti feladat, hanem állami köteletség!

Ismerjük mi államunk pénzügyi helyzetét, tudjuk, hogy főleg ez utalja a szakminisztert azon eljárásra, melyet követni szándékozik; azt is tudjuk, hogy államférfiaiunk nem szívesen nyúlnak darázsfaszekbe, ma még gondolatától is visszariádnak, hogy népnevelési célra fordítsák azt a nemzeti vagyont, mi e célra adatott a nemzet és fejedelmei által; azt is tudjuk, hogy hazai összes népiskoláink államivá tétele ellen némely felekezetek és a nemzetiségi agitátorok meg fogják fújni a vész trombitáját, — mindezek dacára, mert erre főleg helyzetünk, de az állam és ennek kormánya intézkedései által is kényszerítenek, kénytelenek vagyunk arra gondolni, hogy felekezeti iskoláinkat, magyar iskoláinkat a magyar államnak átadjuk.

Együtt egyházainkat és iskoláinkat, fentartani nem tudjuk; választanunk kell a kettő közül. A választás alig lehet nehéz, mert már ma tapasztaljuk, hogy ott, hol egyházunk, lelkészünk nincsen, iskoláink csak tengődnek, s feladatuknak sem a nevelés, sem pedig felekezeti szempontjából meg nem felelnek.

Magyar vallásfelekezetiünk nem fog találni semmi-nemű sérelmet abban, ha gyermekeinket a magyar állam neveli értelmes és jó polgárokká. Igen természetes azonban, hogy az állami iskoláknak a felekezeti legkisebb jellegével sem szabad birnia, a mint Deák Ferenc az 1848-iki országgyűlés augusztus 9-iki ülésén kijelentette: *én Magyarország legnagyobb átkának tartom, hogy egy statusreligiója volt, melyből sok igazságtalanság és átok áradt a nemzetre.*

És ha mi, magyar vallásfelekezetek képesek leszünk teljes erőnk felhasználásával egyházainkat fentartani, — miután az állam felekezeteket nem nevelhet, sőt azokat nevelnie nem is szabad — meg fogjuk találni a lehetőségét, a módozatát, hogy állami iskolákba járó gyermekeinknek magyar ref. vallásunk tanaiban a kellő oktatást megadjuk, s elérjük azt is hogy a hazában élő többi felekezetek és nemzetiségek, látni fogják, hogy állami iskoláinkban a gyermek nem veszíti el sem vallását, sem nemzetiségét (mert hiszen az állam nem erre fog törekedni, s nem kívánhat a neveléssel egyebet elérni, mint azt, hogy iskolái értelmes embereket és jó hazafiakat neveljenek). S ha a szegény néposztály, a kiktől most karhatalommal foglalják el tandíjba egy véka kenyérnek valójokat, — mire gyermekei éhezve várnak — látja azt, hogy az állam a vagyontalan, szegény ember gyermekét ingyen taníttatja, tankönyvekkel is ellátja, — bizony-bizony nem tereuntett egyetlen seminarium sem olyan hecc-káplánt és nem született olyan nemzetiségi agitátor, ki a néppel elhitesse, hogy az állami iskola káros.

Mit hoz reánk a jövő? Isten tudja csak; de tudjuk, — mert ismerjük — minő a jelen, ennek ismerete teszi köteleességünk a jövőről való gondoskodást.

A lelkészletés kiegészítéséről alkotott törvény egyházfentartó elemünkön nem segít, egyházi adózási rendszerünk javítására célzó törekvésünk, — nagyon

felső — hogy eső után köpenyeg leend. Azért már ma, minél előbb tegyünk meg minden lehetőt egyházainkért és biztosítsuk e magyar egyházak fenmaradását — ha másként nem — még azzal is, hogy népiskoláinkat a magyar államnak mielőbb átadjuk.

Palóczy László szavaival végzem soraimat. Őt ugyan e lapok egyik cikkirója kath. főúrnak írta — engedje meg, hogy nagy tévedését kiigazítsam — hiszen az ő erős kálvinizmusát jól ismerhetik mindazok, kik e jelesünk hosszú politikai életét tanulmányozni óhajtják. E nagy emberünk mondotta a törvényhozás termében: „Nem teoriából indulok, mert hazám praktikai boldogságát bármely csillogó teoria fényének soha fel nem áldozom, hanem éppen a praxisból tudom azt, hogy a közös iskolák hasznosak és üdvösek. Nemzeti képviselők! Bennem, régi öreg társatokban, titeket híven tisztelő szolgátokban láthattok oly egyént, ki élt oly időt, midőn közösek voltak az iskolák, s azt mondja: fogadjátok el a közös iskolákat.“

Ujfalussy Béla.

A községi hitelszövetkezetről.

Felolvasás a felsőszabolcsi ev. ref. lelkészegyesület közgyűlésén
(Folyt. és vége.)

Tanácskozzunk tehát mi is, e *hatásos tényezőről*. A tanácskozást megkönnyítendő, röviden előadom a községi hitelszövetkezet célját, *eszközeit, eredményét.*

Célja kétféle: anyagi és erkölcsi. Anyagi célja, hogy tagjait tisztességes költsönnel segítse, ha meg-szorulnak; takarékosagra szoktassa, ha felesleges garasai vannak.

Mert a magyar ember: pazar ember s a pazarlást, melegségül, gavallérságnak keresztelte. Urnál és parasztnál egyformán dominál e magyar virtus. Egyik kaszinókban, sportoknál gavalléroskodik, másik malom alatt és koresmákban. S mert a mély duna vize is lefogy utójára, a gavallérság is kiüríti a zsebet. A kiürült zseb hitelre szorul. Vannak aztán bűnös, gonosz spekulánsok, kik szorult gavallérokra vadásznak. Közismert néven, uszorások. Ezek ellen nincs törvény, mert gyakorlatában vannak a törvény kijátszásának. Jó dolog azért, ha a megszorult ember tisztességes költsönt kaphat helyben. De még jobb dolog, ha megismeri a takarékoság értékét, a lassanként való gyűjtés által. Mert a hitelszövetkezetek úgy működnek, mint az áldott nyári esőzés. Cseppenként hullanak a garasok s úgy áradnak szét, szükség szerint. A tagok, heti 10 krajcáros betéteikkel, magoknak tőkét gyűjtenek s megszorult társaiknak segítséget nyújtanak.

Igy áll elő egy magasztos erkölcsi cél: az *önfegyelmzés és önsegélyezés.*

Mert a mélyenlátó belátja, hogy minden anyagi jó, erkölcsi célokat szolgál s csak addig jó, míg így szolgál. A pénz csak mértéke a dolgoknak, mint a méter, vagy a liter, de nem maga a dolog. A községi hitelszövetkezetek folytán, a szövetkezet tagjai között, mintegy erkölcsi vérkeringés áll elő, erőt gyűjtve, tovább adva.

Eszköze következő. Összeállanak az egymáson segíteni igyekvő emberek; minél több, annál jobb, mint a régi mesebeli vesszőcsomag. Tizen-húszan, elég kezdetnek. Elhatározzák, hogy p. o. 25 frtot 5 év alatt befizetnek, tehát évenként csak 5 forintot, ezt is hetenként 10 krajcárjával, vagy havonként, kinek hogy esik

könyvebben. A kinek aztán inkább módjában áll, annyi 25 forintot fizethet, a mennyit csak képes; mert egy részvény 25 frt levén, lehet jegyezni 10—20 részvényt is. Minél több, annál jobb. A begyűlt pénzt kölcsön adják a tagoknak, kik arra szorúlnak. De csak tagoknak, más kölcsönt nem kaphat. Hogy pedig a szövetkezetnek nagyobb erkölcsi és anyagi sulya legyen, van egy központ Budapesten, a melylyel összeköttetésbe lépnek a vidékiek, mint részvényesek s a központ aztán gyámolítja a vidéki szövetkezetet, megalakulásától kezdve, tanácsesal is, kalácsesal is; már az alakulásnál leküldi a maga hivatalnokát, a ki jóformán mindent elvégez, a szükséges könyveket is előlegezi, a könyvvezetésbe is betanítja az illetőket s ha a szövetkezetnek nem volna elegendő pénze a kölcsönkérő tagok szükségének fedezésére, a központ pénzt is ad, olcsó percentre. Így szabadúlnak meg, vagy szabadúlnának meg hiveink a különféle uzsorásoktól.

A szövetkezet pénzkezelése pedig nagyon egyszerű s egyszerű értelmes falusi ember is hamar belejön.

A fejlődés biztosítása érdekében pedig, minden okos eszközt felhasználunk. Könnyen nem adunk pénzt senkinek; mert úgy is az a bajunk és fajbéli nyavalyánk, hogy könnyen felvesszük és könnyen elköltjük, ha alkalom van rá. Ezt a könnyű költekezést kel mérsekelnünk okosan s arra vezetni hiveinket, hogy mérsekeljék vágyaikat. Legelső a nagykamatú adósságtól szabadúlni, aztán hasznos befektetéseket eszközölni s a ki ilyen célokra kölcsönöz, annál nem vész kárba.

Öt év alatt le kell törleszteni a kölcsönt, félvényként előre fizetendő kamattal együtt. A mely tag pedig heti befizetéseivel elmarad s figyelmeztetés dacára sem fizet 3 hónapon át tag lenni megszűnik s befizetéseit elveszti; úgyszintén a ki kölcsön kamatát és törlesztését pontosan nem teljesíti. Mivel pedig mindnyájan üzletrészesek s úgy a nyereségben, mint veszteségben közösen érdekelve vannak, nagy okuk van arra, hogy egymást ellenőrizzék, annyivalinkább, mert a bűnös és gonoszszándékú ember tag nem lehet s a tagok közül időközben is kizáratik az olyan egyén, ki a tisztesség és becsület ellen vét.

Most már még a szövetkezet *eredményéről* röviden.

Hála Istennek, már számos példára lehet hivatkozni, hogy az ily községi szövetkezetek az anyagi és erkölcsi előhaladás hathatós és biztos eszközei. Reánk, papokra nézve különösebben nagy előnyű, a mennyiben predikálásunknak *élő tartalmat* ad. „Mert nem a beszédben áll az Isten országa, hanem a lélek erejében...” S ezen lelki erőt növeljük a szövetkezetekkel. Egy láthatatlan, erős lánccal fűzi össze a tagokat s mindnyáját az ő vezető papjához, ki nemcsak istenigéjét hirdeti, csengő ére és pengő cimbalomként, hanem a nyomorúság köteleit is oldogatja, asztalt terít a kietlenben és kűtföket a pusztában.

És végezetre, ha rózsás eredményeket vázoltam a szövetkezetekről, nem feledkezem meg arról sem, hogy nincsen rózsza tövis nélkül.

Bizony, szeretett lelkésztársaim, a mi dolgunk, minden téren önfeláldozás. De hát ne legyünk nagyobb urak a mesternél, a ki életét is feláldozta értünk. A hét munka napjaiban szántunk, vetünk s a legtöbbször emésztő gond és aggodalom fojtogató ködében támad föl a vasárnap. Más emberfiának pihenő nap. Nekünk a legnehezebb munka napja. S a szövetkezet minden ügyei vasárnap bonyolítódnak le. Nálam vasárnap kora

reggeltől késő estvéig nyílik és záródik az ajtó. S nem szabad azt mondani, hogy *nem lehet*.

Sokszor, ha fáradtnak érzem magamat, eszembe jut az isteni mester, ki elfáradva a pusztába menekült s midőn a sokaság ott is felkutatta, zugolódás helyett megszánva a sokaságot, mert olyanok voltak, mint a pásztor nélküli nyáj.

Tehát csak tovább! . . . tovább! . . .

Aztán mennyi gyanúsítást, önző rosszakaratot kell tünnünk, sokszor éppen azok részéről, kiknek, az egyetemes papság elvénel fogva, segítőnkül kellene szegődniök.

Csak magvetők vagyunk, az aratás Isten kezében van.

Befejezésül még egyet.

A községi hitelszövetkezetet, legujabban összekötik fogyasztási és értékesítési szövetkezetekkel, azon célból, hogy a mely fogyasztási cikkekre a háznak és gazdálkodásnak szüksége van, mindazokat elsőrendű forrásból legolcsóbb árban kapják a tagok s ha a tagoknak eladó terményök van, ezt is tömegesen a legjobb árban értékesíthessék.

Mindezek pedig oly dolgok, melyek a legkomolyabb megfontolásra méltók. S hogy a szíves érdeklődő még bővebb ismeretet szerezhesen ezekről, ajánlom, hozassa meg Budapestről a szövetkezetek felállításáról szóló ismertető füzetet, az ára csak 20 kr. s kapható a „Szövetkezés” kiadóhivatalában. Budapest, Köztelek.

Most pedig szíves türelmökért köszönetet mondva, ajánlom az ügyet munkás szeretetökbe.

Andrásy Kálmán.

KÖZÉLETÜNK.

Nyílt levél

nt. Mitrovics Gyula lelkész úrhoz.

Nagy figyelemmel olvastam el a nagytiszteletűséged tolla alól kikerült véleményes jelentést, melyet a saját és lelkésztársai nevében is, a debreceni egyháztanács-hoz, majd pedig ezt követőleg, a legközelebb tartott egyházkerületi értekezlethez is benyújtani kegyeskedtek. Ha itt végződik a dolog, nem terhelném magam azzal, hogy e nyílt levelet írjam; csak bevártam volna türelmesen a következő nagyválasztmányi gyűlést. Így azonban — hírlapilag is közöltetvén a munkálat — jogot nyertem ahoz, hogy az íróhoz forduljak s vele szemben tegyem meg azokat az észrevételeket, a melyeket az ügy érdemének és saját reputációm érdekének kára nélkül el nem hallgathatok.

Nagytiszteletűséged már mindjárt a fundamentumvetésnél (szándékosan-e, vagy figyelmetlenségből? nem tisztem kutatni) oly *történeti botlást* követett el, melynek — ha észre nem veszem — egész sulya reám nehezül. Ugy jártunk, mint az a két jó barát, kik sáros úton egymás mellett mentek s nem az esett el, a ki megbotlott, hanem a másik, kit ez ütött le a lábáról. Így lettem én sáros, kit nagytiszteletűséged imitt-amott még gúnyolódásokkal is feleresztett eszméltetésekkel és intésekkel mosdat. De értsük meg a dolgot! Én a *független diakónia* születési körülményeiről szólok s azt hangsúlyozom, hogy „az a szomorú történeti háttér, melynek megdöbbenő sötétségéből Wichern megszólalt, a magyar ev. ref. Sionban nem létezett soha.” Nagytiszteletűséged pedig az én szavaimat így

reprodukálja: Garzó határozottan kiemeli, hogy „az a szomorú háttér, az egyházi vallásos életbe lelketlenül benyúló theologiai *iparlovagi* visszaélés, mely ott a szóban forgó intézmény életbeléptetését szükségessé és indokoltá tette, a magyar ref. Sionban nem létezett soha.“ Hát kérem, ha én ezt csakugyan így mondtam volna s dacára e határozottan hangsúlyozott mondásomnak, *teszem meg indítványomat*, nem tudnám magamról elhárítani azt a méltó vádat, hogy levágtam az ágat magam alatt s mégis azt kiáltom a földön is, hogy odafent vagyok. Ugy látszik, nagytiszteletűségednek egy *ilyen alakra* volt szüksége, azon példabeszéd szerint: „tegyük nevétség tárgyává a profétát s majd így hitelét veszti a mondása is.“ Hát a ki a Krisztusban való testvériség, illetőleg „a *szentek egyességének*“ jelentőségét, így magyarázza, annak ne essék rosszul, ha megverik a saját szavaival.

De ez a történeti botlásnak csak alkalmazása volt; maga a botlás pedig abban áll, hogy nagytiszteletűséged szerint „az egyházi vallásos életbe lelketlenül benyúló theologiai *iparlovagi* visszaélés“, vagyis — mondjuk meg világosan! — az *egyházról független diakónia* festette azt a sötét hátteret s hozta a németországi hivatalos egyházra azt a nyomoruságot, mely szükségessé tette, hogy az apostoli intézmény visszaállítassék. Megfordítva áll a dolog! Wichern és társai voltak éppen azok, a kik, mint a független diakónia megindítói, felrázták az egyházat dermett állapotából, s alkalmat szolgáltatott arra nézve, hogy maga az egyház is felvegye a versenyt. E körülményre reflectálva mondom már én, hogy „az a szomorú történeti háttér, melynek megdöbbentő sötétségéből Wichern megszólalt, a magyar ev. ref. Sionban nem létezett soha.“ Sőt még azt is (115. l.) hozzá teszem, hogy „a mi magyar Sionunk kerítései között, a független belmissioi törekvéseknek nemcsak hogy barátja nem vagyok: de részt hozónak tartanám, ha bárki is, egy ily mozgalom megindításában, egyébként is válságos körülmények között küzködő egyházunkat pártokra szakgatná“. Midőn tehát én így érzek és ekként gondolkodom s még csak nem is reflektálok egyébre, mint csupán csak olyan diakóniára, a minőt egyházkerületünk saját elvei szerint kíván létesíteni, kérdezem: hol van az én felfogásomon az a „misticus“ és „pietisticus“ burok, a melyet le kellett fejtetni?

A mi pedig a diakónusi intézménynek nagytiszteletűséged által bemutatott képét illeti: bocsása meg nekem, ha erre nézve is van valami észrevételem. Az tény és való, hogy „a qualificationalis kellék szintén (helyesebben: csaknem!) egy sorban említetik a püspökökben megkívántató kellékekkel“; de azért a diakónia még sem volt az apostoli korban papi hivatal, a mint ezt állítani méltóztatik. Maguk az apostolok is csak ennyit mondanak: „*kik teljesebb legyenek szentlélekkel és bölcseséggel*“; Pál apostol pedig: „*kikben megvannak a hit titka* (1. Tim. III. 4.) *tiszta lelkiismerettel*“. Az a „megpróbáltatás“ tehát, mely 1. Tim. VI. 10-en említetik, csak a megbízhatóság szempontjából történt s nem a közfelfogás szerinti tudományt, hanem csak az öntudatos ker. lelkiületet s az ehhez szükséges életböleséget kereste. Ellenkező esetben, az apostolok nem mondhatták volna, hogy „*azokat állítsuk oda e* (t. i. az asztaloknál való) *foglalatosságra. Mi pedig a könyörgésben és az igének szolgálatában leszünk foglalatosok*“. Ap. cseleked. VI. 3. 4. E szavakban, az igehirdetés s a szegények és betegek körüli szolgálat mivolta, minden félreértést kizáró vilá-

gossággal van kimutatva és elkülönítve. És én ezt így hiszem és vallom s még az sem ingatja meg e nézetemet, hogy a nagytekingintélyű debreceni egyháztanács a nagytiszteletűséged magyarázatát fogadta el.

A most tárgyalt kép rajzolásával kapcsolatosan (többek között) még ezeket is méltóztatik mondani: „mert bizzuk csak annak a szentek egyességének magyarázását arra a szentlélektől mai divatos módon megilletett diakónusra, vagy diakonissára stb. stb.“ Azért szemeltem ki e részletet; mert úgy látom, hogy a „*szentek egyességének*“ gyakorlati magyarázatával, illetőleg ez egyáltalában nem külföldről vett kifejezéssel, nagyon meg van akadva nagytiszteletűséged. Hát kijelentem, hogy én a *független diakónia programját*, illetőleg az evangélium szabad hirdetésének tanát, sohasem fogadtam el s így teljesen ki van zárva, hogy az én indítványom alapján, divatos módon megilletett diakónusok (a kik én szerintem nem papok!) vagy diakonissák lábatlankodjanak egyházunkban, zavarokat keltve, a nazarénismusnak lehessenek terjesztőivé. Mire való tehát káprázatokkal foglalkozni ott, a hol nincs semmi pozitív alap az aggodalomra, sőt nemesak, de világosan meg van írva, hogy a szentek egyességének, a *szereket munkáiban* való gyakorlati magyarázata (119. l.) nem igehirdetés, hanem a könyörület szolgálata, mely a jó példa ható erejében kedélyeket képezve biztosítja az igehirdetés óhajtott sikerét, tegyük hozzá, még az esetben is, ha theologus ifjak *predikálnak helyettünk*, a mi ugyan nálunk csak sátoros ünnepeken történik.

De lássuk már az eszméltető példákat is! Dicsekedve méltóztatik mondani, hogy „Debrecen egyházi és köztársadalmi életében régen megértette a ker. vallás szeretet parancsolatait“ stb. Hát azt én is tudom, hogy régen s azt az örömet is ismerem, midőn valami örökséggel dicsekedhetünk. Ilyen humanitarius intézményekre én is rámutathatnék, miután nálunk is van felekezeti árvaház, felekezetenküli szeretetház, községi szegényház, felekezeti és köztársadalmi nőegylet, kisdédóvodák, temetkezési egyletek, önszegélyző és házassági szövetkezetek s nagy örömmre szolgál, hogy mindezek az intézmények szépen megférnek egymás mellett, éppen úgy, mint a debreceniek. Ne méltóztassék tehát azt képzelni, mintha én oda törekedném s arra akarnék talán izgatni, hogy az egyház és ezek az intézetek egymásnak hadat izenjenek. Megmondtam én azt (109. l.) világosan, hogy mi reánk, illetőleg a mi egyházunkra nézve is „nyereség az, ha az állam, vagy a társulás humanitarius intézményeiben a christianismus hatásának áldásait látjuk.“ És megmondtam azt is, hogy ez oly kérdés, melyet „a világtudat minden oldalú kiképződésének mai világánál kell elbirálnunk, ha ki akarjuk kerülni azt, hogy a könyörülő szeretet monopolizálni akarásával ne vádoljanak bennünket azok, a kik ugyanazon érzellemmel, de más keretekben, a felekezeti alkotásoknál nagyobb mérvű s így áldásaiban is hatalmasabb alkotásokat képesek előállítani.“ Sőt magamévá tettem Martensen mondását is, ki igazán eszméltetve írja, hogy „a szellemszabadság hiányára vall, ha a ker. elvet nem gondolhatjuk és nem ismerhetjük más alakban, mint éppen a vallás formáiban“. Hát én nem tehetek róla, ha nagytiszteletűséged mind ezeket ignorálta s inkább saját rémképeivel foglalkozott, mint az adott alapon köteles gondolatokkal, bevonva még a „*ref. népkönyha*“ ötletet is, kétségkívül azon számításal, hogy ez már aztán megteszi a hatást! Nohát meg is tette; mert én magam is constatálhatom, hogy még

ennek a konyhának a főzte sem lehetne izellenebb, mint a minő az ilyen túlhajtott ötletezés. A ki a prot. *egyházi diakónia* felett komolyan, elfogulatlanul s az ügy érdemébe szívvel és lélekkel behatolva gondolkozott, az az ember csak egy pillanatra sem kételkedhet a felett, hogy ez a *szerv*, illetőleg ennek a működése, mely — mint az üterek — a sorvadni indult tagokba hordja szét az éltető elemet, nem lehet soha agressiv irányu s már a fogalmából ki van zárva, hogy bármely hasonló intézettel is rivalisáljon. Ne méltóztassék tehát egy csöppet se félni attól, hogy egy „ilyen szellem égise alatt felépítendő intézmény céljai előtt” a jótékonyág be fogná zárni erszényét. vagy hogy vészt hozna ránk a könyörülő szeretetnek az a nemes fellángolása, mely — a történet tanulsága szerint — magában a kálvini egyházban is csak áldásokat hozott. És a felett se méltóztassék aggódni, hogy: hol vesszük a pénzt? Pál apostolnak sem volt pénze. de volt apostoli szíve. Ezen a téren csak — *emberek kellenek!*

Garsó Gyula.

(Vége köv.)

Kacagó Themis.

(Ajánlva Böszörményi Béla úr figyelmébe.)

Mindnyájunkat közelről érdekel a szegedi kir. törvényszéknek 11.190/b—1898. számú végzése, melyet Böszörményi Béla úr a Debr. Prot. Lap 35-ik számában közöl. A Nagytiszt. szerkesztőség becses engedelmevel bátor leszek hozzá szólni röviden úgy e végzés előzményeihez, mint magához a végzéshez és indokolásához.

Böszörményi úr — az ösmertetett *kitérési ügyben* — előadja a részéről tett intézkedéseket s ezek között azt is, hogy a *kitérését* először bejelentő nének eme szándéka *másodszori bejelentésére határnapot tűzött ki*.

Sem az igazságot, sem a közérdeket nem szolgálónok hiven és igazán, ha egymás tévedései iránt elnézők, így magunk hibái iránt túllengedékenyek lennénk s az *igazság* színe alatt mindig csak magunkon kívül keresnők a sérelmek forrását. E fölfogás indít engem arra, hogy mielőtt a hivatolt végzést méltatnám, Böszörményi Béla urat is tisztelettel tegyem figyelmessé egy mozzanatra, melyet a *leírt kitérés* ügyben merőben figyelmen kívül hagyott. Ez pedig a következő: Egyfelől törvényellenesen, másfelől vigyázatlanul cselekszik a lelkész, midőn kitérni szándékozónak *kijelölt napot* tűz ki a második megjelenésre. A törvény erre nem ad jogot a lelkésznek, sőt arra kötelezi őt, hogy a második megjelenés elfogadására a 15-ik naptól a 30-ik napig minden napot egyaránt törvényszerű terminusnak és alkalmasnak ismerjen el, minélfogva a lelkésznek nincs hatalmában a törvényben megállapított 15. napi időt *egy napra* korlátozni. Ez a törvény közvetlen kivánalma. Most jön a saját érdekünk megóvásának fontos kivánalma. Ha én p. o. lelkész vagyok s nálam valaki bejelenti kitérés szándékát: egyházam és hivatalom nem azt követelik tőlem, hogy a *második* jelentkezésnek lehetőségét biztosítsam s a kitérést lehetőleg sikeresen előmozdítsam, hanem éppen az ellenkezőt, hogy t. i. a második megjelenés sikerét a pastoralis prudentia és törvény korlátai között föltalálható összes eszközeimmel, — ha ugyan vannak ilyenek rendelkezésem alatt — meghiúsítsam. Ezt a lehetőséget maga a törvény nyújtja a lelkésznek, mivel másként a törvényben előírt 2. jelentkezésnek semmi értelme nem

volna. És, ha most én magam tűzök ki *egy napot* a második megjelenésre — a törvény fentírt csorbítása mellett — a reám bizott egyházi érdeket is megcsorbítottam, mivel a terminus kitűzésével magamat is *kötelezem*, hogy azon a napon itthon leszek s rendelkezésre állok éppen a kitérés szerencsés előmozdítása érdekében. . . . Ellenkező esetben pedig, t. i. a törvény rendelkezésének épségben tartása mellett, nem vagyok kötelezve, hogy mind a 15 napot itthon készenlétben töltsöm s ha távollétem miatt a második jelentkezés meg nem történhetik: az első is hatályát veszti a 30-ik nap elteltével s most a kitérni szándékozó vagy újabb megjelenésekre szánja el magát, vagy megingott szándékában, megtörött makaességában s türelmét veszítve végkép letesz a kitérés szándokáról, a mi már többször megtörtént.

Nem találok helyesnek, sőt — mint a következő is megbizonyította — célszerűség tekintetéből nagyon is elhibázott intézkedésnek találok, hogy B. úr — ha már csupán példaadó megtorlás volt a célja, minthogy egyéb aig is lehetett — a bíróságnál nem kizárólag okmányhamisítást panaszolt, hanem vallásügyi sérelmet s azzal kapcsolatos bűnügyet. Egyenesen a nevezett bűnügyet kellett volna üldözöbe vétetni, melyre nézve a vallásügyi kihágás csak mellékkörülményt képezett volna s az előfordult eset nem mint a megtorlás tulajdonképeni anyaga, hanem *csak* mint az okmányhamisításnak terhelő, avagy enyhítő körülménye jöhetett volna tekintetbe. Mert az okmányhamisítás nem azért büntetendő cselekmény, mivel az 1868. LIII. t.-c. illető §-a két jelentkezést rendel, hanem azért, mert *elkövetett*, s mert az ily elkövetett cselekményt a B. T. K. büntetéssel sújtja. A dolog érdemét tekintve tehát a panaszolt okmányhamisítás elbírálásához az 1868. LIII. t.-c. megsértett §§-nak époly kevés köze van akár a pusztaszeri alkotmánynak, vagy teszem azt, a löcsei kalendáriumnak. És mivel más alkalommal is tapasztaltuk már, hogy némelyik bíróság a fülével akar látni és a szemével hallani s az ünneprontást p. o. fölmenti az istenkáromlásra vonatkozó §. alapján, a hamis tanuzást pedig fölmenti a csendháborításra szóló §. alapján, mondom, mivel ilyes tapasztalatok eleve intenek: már a kereset megszerkesztésében kellő elővigyázattal kell eljárunk.

Miután azonban a sz.-i kir. törvényszék a már ösmertes végzést jónak látta éppen oly gyenge talapzatra építeni, a mily gyöngé alapzaton maga a kereset, illetve b. i. följelentés épült: jónak látám e végzést egy gyöngé felebbezéssel* bizonyos kellemes meglepetésben részesíteni. E felebbezéshez ugyanis igen kedvező indokok ajánlják szolgálatkészségüket. Ime, ily indokok lehetnének p. o. a következők:

1. A sz.-i kir. törvényszék hivatolt számú végzésében csakis a *följelentést* minősíti, illetőleg *állítja* bűnvádi eljárásra alkalmatlannak, de nem a följelentett *cselekményt*, már pedig a bűnvádi eljárás megindításának jogosultságát és szükségét nem a följelentés minősége, hanem a följelentett cselekmény *jelleme* állapítja meg. Ezenfelül az eljárásra való alkalmatlanság valósága nincs is kimutatva, illetőleg megokolva, mivel a végzésben fölhozott indokok nem *ezt* bizonyítják, hanem csak a bíróság intézkedését igyekeznek támogatni, továbbá azt, hogy a kitérés és áttérés körül elkövethető visszaélések büntető eljárás útján megtorlást

* Ez annyival inkább lehetséges, mivel elévülésről még szó sem lehet. Még ha a panaszolt cselekmény csak *vétséget* képezne is: 3 év múlva évülne el. (B. T. K. 106. §. 4. pont második bekezdés.)

nem igényelhetnek, ez pedig bírói határozat, illetve ad hoc végzés nélkül is jól ösmert dolog, mely a szóban levő bűnvádi feljelentésben foglalt bűnyűnek nem is *lényegét*, hanem csak mellékkörülményét képezi, mi felől a törvényszék zavarban, avagy kétségben nem is lehetett;

2. mert a Törvényszék szintén jól tudta, hogy a magyar B. T. K. az eljárás bírói beszüntetésének a végzésében felhozott okon, az az a följelentés *alkalmatlan volta* címén helyet *nem ad*, hanem az eljárás megindítását, esetleg a büntetés végrehajtását „kizáró okokat“ a B. T. K. 105—125. §§-ban írja elő, mely §§-ban felsorolt eseteken kívül az eljárás, illetve büntetés végrehajtása — pusztán ötleteken épült címen — be nem szüntethető: mindazáltal az elutasító végzésében állított alkalmatlanságot, annál kevésbé az eljárás megindításának *kizárt voltát* a most említett 20, az az húsz §§. közül *egyikkel sem* indokolta meg, azok közül egyet sem is idézhetett álláspontja igazolására, sőt a B. T. K. hivatalos terminológiája által bevett s közkeletű *kizárt*, vagy *kizáró* szabatos kifejezést sem bátorkodott alkalmazni, hanem e helyett a bizonytalan jelentésű, semmit mondó, a B. T. K. által nem is ösmert, de észrevehető habozást, tévovázást sőt félénkséget rejtegető *alkalmatlan* kifejezést volt kénytelen igénybe venni;

3. mert szembetűnő jelenség, hogy a panaszlott eselekményt a sz. i. törvényszék akaratlanul is okirat hamisításnak minősítette, midőn azt a B. T. K. 400-ik §-nak mérlegében latolgatta meg; s míg egyszerűen azt *állította*, hogy a panaszlott eselekmény ezen §. szerint nem minősíthető, azt se mutatta ki, hogy a 400-ik §. második bekezdésében körülírt mozzanat lehetősége valóban ki volna zárva,* annál kevésbé mutatta ki, hogy a vád a B. T. K. 391—407 számok alatti §§-ai közül egyik szerint se volna minősíthető;

4. mert a törvényszéknek tudnia kellett, hogy ha a panaszlott eselekmény a B. T. K. 400. §-a szerint nem minősíthető is: de igenis minősíthető az és pedig mindhárom vádlottra nézve, a B. T. K. 401-ik §-a, sőt N. N. kitérő nőre nézve a B. T. K. 405-ik §-a szerint is, a mennyiben utóbbi vádlott a *más által készített hamis okiratot, ezen minőségét tudva* „használta“ is; tudnia kellett a törvényszéknek, sőt a följelentésből tényleg tudta is, hogy N. N. nő a hamis okirat használatával az x-i róm. cath. lelkészi hivatal tervedésbe is ejtette, valótlanságnak való gyanánt bejegyzésére vezette s ekként ő már a törvénynek nem csupán egy hanem *több rendelkezésébe* ütköző magatartást tanusítván, az ő magatartása már nem csupán a fentidézett §§. hanem ezeknek többes száma folytán a bűnhalmazatról szóló 95, 96 és 97. §§. szerinti megítélést is maga után vonja, sőt a büntetés megállapításánál éppen e §§. vannak a törvény és fenforgó eset által mérvadókul rendeltetve s mindezek folytán tudnia kellett azt, hogy a törvény rendelkezéseinek ily többszörös megsértésébe keveredett vádlottat, pusztán a följelentésnek netalán *alkalmatlan* volta miatt, vagy éppen egyedül e címen fölmenteni nem lehet; a bűnvádi följelentés különben minden vádlottra nézve természetesen igen *alkalmatlan*, minélfogva azt is tudnia kellett a törvényszéknek, hogy ha mostani végzése indokolását praecedensül megtartja

* Ennek *kizárt voltát* pedig annál inkább ki kellett volna mutatnia, mivel az elutasító végzést, illetve a vádlottak fölmentését éppen erre az *állított, de be nem bizonyított körülményre* alapította.

s a bűnvádi följelentésre alkalmazott *alkalmatlan* jelzőt nostrifikálja s az elutasítás jogcímeül megállapítja: úgy a jövőben minden bűnvádi följelentést kénytelen lesz visszautasítani, mivel az — valamely oldalról tekintve — kétségkívül mind *alkalmatlan*;

5. mert a panaszlott okirathamisítás mérlegelésében sem az áttérésre vonatkozó törvények nem lehetnek mérvadó, illetve eldöntő jelentőségűek, sem azon körülmény, hogy van-e az áttérést illető törvényeknek büntető sanctiójuk, mivel a panaszlott eselekmény büntetendő voltát nem az állapítja meg, hogy egy, avagy két jelentkezést kíván-e a törvény a kitérésnél, hanem az, hogy a panaszlott eselekmény *elkövetett* és az ily elkövetett eselekményt a B. T. K. büntetendőnek minősíti, mely körülmény a törvényszék előtt kétség tárgya szintén nem lehetett;

6. mert a panaszlott eselekmény mérlegelésében a törvényszék egyoldaluan csak arra volt figyelemmel, hogy vajjon a szóban levő eselekmény által céloztatott-e jogtalan anyagi nyereség vagy nem; ellenben figyelmen kívül hagyta a törvényszék jelen végzésében a „büntett“ fogalmának másik és pedig jelentősebb ismérvét, t. i. a B. T. K. 75-ik §-ában meghatározott *szándékosságot*, mi által oly álláspontra helyezkedett, melyen azt követeli tőle a következetesség, hogy a büntetteknek egy egész osztályát jövőben is elutasítsa, illetve fölmentse; mert ha a büntett pusztán az általa célzott anyagi haszon avagy kártétel körülményeiben találja egyetlen ismérvét: úgy a sz.-i kir. törvényszék jövőben kénytelen lesz elutasítani minden esetben a *teljes megfontolással szándékosan* elkövetett, de pusztán bosszuállásból eredő vérontást, mivel itt anyagi haszon, avagy anyagi kár célzata fönn nem forog, a *szándékosság* mozzanata pedig a szegedi kir. törvényszék előtt — a bűncselekmény ismérve gyanánt — nem jön figyelembe! . . .

Mindez indokok alapján *kérheti a b.-i lelkészi hivatal* a t. kir. tablát, hogy a sz.-i kir. törvényszék 11.190. számú végzését megváltoztatni s nevezett kir. törvényszéket a bűnvádi eljárás fölvetelére utasítani, valamint arra is hathatósan figyelmeztetni méltóztassék, miszerint a törvényszék a maga tisztét világosabban különböztesse meg a védőügyvéd szerepétől. Figyelmeztesse, hogy az igazságszolgáltatás közegeinek az ítéletek és végzések meghozatalában nem csupán a jogszerű elégtétel és igazságszolgáltatás által adható megnyugvás és megbékülés fontos érdekeit kell szem előtt tartani, hanem ezek által és ezek mellett a nagy tömegnek és közvéleménynek rendületlen bizalmát és föltétlen tiszteletét is biztosítaniok kell és naponként gyarapítani úgy a polgári, mint az egyházi jogi rend iránt, főként ma, a hitében és minden jó iránti bizalmában megtántorodott társadalom aggasztó ingadozásának korszakában! Hogy kötelességük az igazság védelmezésével és érvényre juttatásával odahatni, miszerint a magyar ne mondja még a jövő században is, hogy „törvényt tettek“, hanem így szóljon: „igazságot szolgáltattak“!

Bátor voltam e dolgot elemezni, vajha véle a közjónak némi csekély szolgálatot tehettem volna.

Ugy tetszik nekem: Themis kacag gúnyosan, szégyenítően. Kacagása bántó, türelmetlenül sértő, de nem lehet tenni róla, ez a kacagás büntető eljárás megindítására . . . *alkalmatlan*.

A szatmári ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

Egyházmegyénk a szept. hó 15—16-ra egybehívott őszi közgyűlését a nagy nemzeti bánat sulya alatt elnapolván: szeptember 22—23. napján tartotta meg Fehérgyarmaton Biki Károly esperes és Isaák Dezső e. m. gondnok elnöklete alatt. Az elnapolás folytán heti késedelmet szenvedett gyűlés nem volt ugyan oly népes, mint lett volna ha 15—16-án megtartatik; ám azért néptelennek éppen nem mondható. Inkább csak az egyházak képvisellete maradt el — lévén ezuttal csak öt képviselve — de lelkészek és tanítók szép számmal sereglettek össze.

Szokott megnyitás után tárgysorozat rendje előtt kimondatott, hogy az elnapolt gyűlésen elhangzott esperesi ima, beszéd és Ő Felségéhez intézett részvét-távirat a jegyzőkönyvbe fölvétessek. Ennek utána mindjárt egy fájdalmas epizódon kelle keresztül esnie egyházmegyénknek. Nevezetesen olvastatott dr. id. Farkas Antal vil. tanácsbírónak, a mi dicsekedésünknek két rendbeli levele, melyben hivatkozással előhaladott korára, a tanácsbíróaságról lemondását határozottan bejelenti. Egyházmegyénknek már előzetesen is volt tudomása a nemes férfiú visszalépési szándékáról; de hitte és remélte, hogy maradásra bírhatja őt; annál meglepőbb volt most, midőn leveléből arról kelle meggyőződnünk, hogy semmi marasztaló szó nem fogja őt megkérlelni s lemondása visszavételére bírni. Egyházmegyénk gondolkozóba esett s végtére is tudván, hogy a kimondott szó urával áll szemben, fájdalmasan bár, de kimondá, hogy kérése szavával nem zaklatja, lemondását elfogadja; de hervadhatlan érdemeit jegyzőkönyvünkben megörökíti.

Alig, hogy elrendelé közgyűlésünk a feledhetlen dr. Farkas Antal tanácsbírói helyének szavazás utjani betöltését, másik lemondó levél olvastatott föl; Botpalád érdemes lelkésze, egyházmegyénk szintén egyik kedvelt tanácsbírájának Béltékly Albert barátunknak szívet erő lemondó levele ez. A mi barátunkat s az ő kedves családját mélyes mély bánatba meríté a kifürkészhetetlen titku örökkévaló. E bánat sulya alatt megtörve zokogja el a mi barátunk lemondását minden egyházmegyei tisztségéről. De egyházmegyénk hiszi és reméli, hogy annál, a ki a siralom völgyébe vezérlé a mi barátunkat: vagyon még balsam a vérző szívekre s jobb-jának erejével csoda módon gyógyít még ott is, hol halandó szem — egyelőre legalább — nem lát egyebet sirba roskasztó, kínzó fájdalomnál. Azért is mély részvétével a most csak roppant veszteségét siratni tudó apa és család iránt, a lemondást nem fogadja el egyházmegyénk, hanem függőben tartja azt a jövő tavaszi közgyűlésig.

Következett Kiss Bertalan ujonnan elválasztott lelkészi tanácsbíró felesküvése. Ennekutána a kinyomatva előzetesev szétosztott esperesi jelentés került tárgyalás alá.

E jelentésben kiemeli esperes úr, hogy az első nyári egyházlátogatás nem ütött ki oly balul, mint némelyek előre gondolták, mert a presbyteriumok érdeklődése, dacára a nagy munkaidőnek, nem szállott alább az eddig megszokottnál; továbbá hogy a hol az iskolaszék, lelkész és tanító megtették kötelességüket az iskoláztatás érdekében, ott népes iskolákat s általában jeles vagy jó eredményt talált a látogatóság; e tekintetben kiemeli a rápolti, panyolai, majtisi, jánki és matolcsi iskolákat. Vallás-erköleszi élete az egyházmegyének általán megnyugtató. Áttérés volt hozzánk 7, kitérés

tőlünk 12 (ebből Szatmárra 10 esik); visszas házas jelentkezett 2 pár, törvénytelen házas bejelentetett 96 pár. A született gyermekek kivétel nélkül megkereszteltettek, a halottak mind egyházi szertartással temetettek el s az új házasok közül csak egy pár nem esküdött meg egyházilag (Darnó), az is vegyes házas volt. Egyháztársadalmi téren elég élénk munkásságot fejtettek ki lelkészek és tanítók. Több helyen téli felolvasó estéket tartottak, olvasó együletet szerveztek, énekkart alakítottak, a népies iratokat számos egyházban tömegesen terjesztették, volt gyermek istenitisztelet Csekében, karácsonyfát állítottak Majtison, a szegény árva gyermekek gondozásában szépen buzgólkodtak a szatmári, németi és f.-gyarmati egyházakban. Az egyházi élet elevenségét fokozták a lelkészi körök, egyházmegyei értekezletek, tanítói egyesület stb. Szóval élt az egyházmegye.

Az esperesi jelentés nem huny szemet a hiányok előtt sem. Iskoláink közül nem egy tarthatatlan; így a darai, jánki, keéri, k.-naményi, sz.-dobi, urai. Még több iskolánk és templomunk javítást igényel, nem különben számos lelkészlak is. Sonkádön évek óta bérelt házban lakik a lelkész. Bizony szegények vagyunk, pedig a 2-ik iskolát is sürgősen kellene fölállítani sok helyen. De miből? Templom épült F.-Darócon, iskola Botpaládon, Kis-Szekeresen, Simában, Tatárfalván; a 2-ik iskolához való anyagot beszerezte Győrtelek. Feszítjük a hurt a meddig lehet; pedig bizony népünk sulyos teher alatt nyög. Ennek következménye, hogy az egyházi adók lanyhán folytak be általában. Tetemes hátrálék miatt nem e y egyházban emelkedett panasz.

A népmozgalmi adatok ezek: a 65 anya-, 2 leány- és 2 fiókegyházban van rendes lelkész 63 (3 állomás választás alatt), segédlelkész van 4, nyug. lelkész 3. Lelkek száma: 24,989 fi, 25,370 nő, összesen 50,359. Szülöttek száma 2254, meghaltak száma 1636. Új házasok száma 377. Konfirmáltak 998. Lélekszám szaporodás 708. Törvénytelen szülött 135, halva szülött 16. Vegyes házas 41.

A pénzbeli adományok főösszege 12,119 frt 93 kr. Építkezési költségek — a szatmári egyházen kívül — 16,901 frt 96 kr.

A szives adományozók, jöltevők iránt sietett egyházmegyénk elismerését és köszönetét nyilvánítani.

Majd a tanügyi biz. terjedelmes jelentése vétetett tudomásul, a feltüntetett hiányok pótlására serkentő határozatokat hozott egyházmegyénk. Az ismétlődő iskolások részére készült „Vallástani, bibliai s egyháztörténelmi vezérfonal” nyomdából kikerülését tudomásul véve, közgyűlés elrendelte, hogy egyházaink az ismétlődő iskolások számának megfelelő példányban okvetlen rendeljék meg (ára kötve 20 kr) szerzőnél, Majtison.

Tavaszi közgyűlésünk óta elhunytak közülünk Ferenczy Imre darai, Pásztor Lajos angyalosi lelkész; emléköket jegyzőkönyvünkben följegyezve, itt is édes pihenést kívánunk az Urban elhunyt szolgatársaknak. Nagy Dániel v.-oroszi, Dávid Sándor nagy-szekeresi, Dóka Imre t.-kóródi, Barkász Bálint borzovai lelkészül megerősített. Mint új segédlelkész Hagymássy Ferenc egyházmegyénkbe bekebelezetett. A tanítói állomás több helyen ujonnan töltetett be — legtöbb helyen óvónőképesítéssel bírókkal — ideiglenesen, s aztán az új tanítók föl is esküdtek. A tapasztalat fölöttébb kívánatosá teszi, hogy nőtanítóink részére eskümintánk módosítsassék.

A különböző jelentések közül ki kell emelnünk az építetési bizottsági elnökét, melyben hű visszhangja szólal meg szegény, nyomorral küzdő kis egyházaink

ama panasza ak, melyet a tökeségely várva-várt áldásának elmaradása miatt hallatának. Egyetlenegy egyházunk sem kapott egy fillért sem s ez bizony rosszul esik egyházmegyénknek. E tárgyban el lett fogadva az építető biz. elnökének javaslata, hogy írjon föl orvoslás végett a kerületre egyházmegyénk.

A püspöki hivatal köszönete, a miért a mult évi szatmári kerületi értekezleten egyházmegyénk lelkészi és világi kara igyekezett a távolról jött atyafiakkal a hittestvéri köteleket szorosabbá fűzni: kedves örömmel vétetett tudomásul.

A kerületi árvaház kérdését behatóan tárgyalván közgyűlésünk, a kerületi bizottság munkáját teljes egészében magáévé tette s kötelezte magát egyházmegyénk, hogy ha a debreceni főiskolával kapcsolatosan felállítatik a kontemplált internatus: 1-6-ig emelkedhető kebelbeli lelkész-árva után fizet fejenként és évenként az országos gyámit. 50 frtjának 75 frtra egészítésül. 25-25 frtot; a m.-szigeti lyceum igazgató tanácsának megkeresésére viszont kimondotta, hogy az ottani internatusba ajánlandó 1-4 árva fiu után fejenként kész lesz fizetni 30-30 frtot. Az ajánlási jogot mindkét helyre nézve fentartja magának egyházmegyénk s kiköti, hogy ha teljesen árva lelkész-fiuk nem lennének a fentebbi számban, mindkét internatusba fölvehető legyének a kebelbeli kisebb javadalmazású lelkészek gyermekei is, ha szüleik lefizetik érték az iskolai év 10 hónapjára eső 75, illetve 80 frtot.

A „Tiszavidéki lelkészi kör” indítványa értelmében óhajtja egyházmegyénk, hogy a lelkészi állomások hazaszerte egyenlően osztályoztassanak 800-1000-1500 és 1500 forinton felüli skála szerint; továbbá, hogy a vasárnapi munkaszünet törvényileg mondassék ki a mezei munkákra s állami hivatalokra is és hogy az oly sok keserőséget okozó 15 kros iskolai adó hártassék egyetemlegesen a községi pénztárakra.

A tanítói ötödéves korpótlék iránt — alig kapta meg pár egyházunk — felfolyamodással él egyházmegyénk a kerület útján. Nem is kell egyéb, mint hogy ezt is a magokéból fizessék tengve tengő kis egyházaink!! A segélykérvények nagy halmaza tárgyalatott aztán s egyeseknek felyamodványa. Utóbbiak közt legérdekesebb a nagy-ari egyház több tagjának azon kérelme, hogy a gyűlöletes 25%-os külbirtokossági adó eltörlése iránt tegyen lépéseket egyházmegyénk. A kérelmet nem hajlandó egyházmegyénk teljesíteni; de megragadja az alkalmat annak szorgalmazására, hogy az egyházi adózás reformja vétessék be a zsinat tárgyai közé.

Ezek valának gyűlésünk közérdekebb tárgyai. De voltak ezeken kívül — uram boesá! — bírósági tárgyak ismét szép számmal: 12, mond tizenkettő. És tehát ezek miatt első nap 1/4 10 óráig estve, második nap csaknem szakadatlan ülésezés mellett estve 6 óráig kelle tárgyalni. Roppant peres nép vagyunk, már az igaz. Két fél buza szem, 3-ad fél szilva vagy alma s kész közöttünk a per. A beregi közgyűlésnek nem volt bírósági tárgya; irigylendő állapot! Ugy látszik: a beregi atyafiak nem hiába énekelgetik: „Légyen te köfalaidban, Csensség és jó békesség!” De mi! . . . de mi! . . . Haj-haj! . . .

F. Varga Lajos.

Tanítóink ötödéves korpótléka.

E becses lap 38-ik számában Eröss Lajos igen tisztelt barátom ily címen megjelent magvas és velős cikkéhez semmit se tennék, ha a felsőbányai egyház kérvénye is imént nem érkezett volna vissza, e meg-

jegyzéssel: „a felsőbányai ref. iskolaszék tan. korpótlék fizetésére áll. segélyt kérő felyamodványát tekintetbe nem vehette a nagym. vallás- és közokt. ügyi miniszter úr, mint erről 51879/898. sz. alatt kelt rendeletével értesíté bizottságunkat, mert a hitközség bemutatott költségvetése felesleggel zárul s az egyház anyagi helyzetét olyannak tünteti fel, hogy tanítója részére a korpótlékat önerejéből kiszolgáltathatja”. Ezt a szatmár megyei közgazg. bizottság tudomásul vette s utasítja a felsőbányai ref. egyházat 2 megnevezett tanítója részére az ötödéves korpótlék kiadására, végrehajtás mellett.

Nem szólok most itt arról, hogy én még gyermek koromban azt hallottam, hogy a lelkész nálunk, reformátusoknál, csak azt a rendeletet tartozik respektálni s végrehajtani, mely hozzá törvényes egyházi felsőbb-sége, tehát esperese, püspöke útján érkezik. Ugyan ez állott, az egyházi előjáróságra, presbyteriumra nézve is. Vajjon mi lehet az oka, hogy a miniszter úr ő nagyméltósága, az ilyen rendeleteknél egészen kikerüli a mi egyházi főhatóságainkat, minek folytán mi kapjuk a rendeleteket most tanfelügyelő, majd fő, vagy alispán útján. Mi lesz majd még ezután? E különös visszas dolgokat e tárgynál, Eröss Lajos alaposan kifejtette. Az autonomiai kérdést tehát mellözöm. De a tárgy egyházamat is nagyon közelről érdekl, azért nem állhatom meg, hogy aggyáomat én is el ne mondjam s kérdésbe ne tegyem: mit tegyünk atyámiai férfiak? Mindjárt tizenkettőt üt az óra. A §-t reánk erőszakolják. A tanító urak joggal követelik a magukét. A fizetni nem tudókat — nem akarásról szó sincs — végrehajtással fenyegetik.

Mire apellál a miniszter F.-Bányán? Folyó évi költségvetésünk 26 frt 84 kr. fölösleggel zárul. Ebből fizessünk mi öt éven át 2 tanító után 100 frtot, azután 200 frtot, majd 500 frtot is. Megeshetik, hogy jövőre ennyi felesleg se lesz.

Nézetem szerint, a mi költségvetésünknek — a hol valami egyházi segélyt nem kér az egyház — mindenütt kell felmutatni valami többletet. Ha más nem pótolhat, az egyházi adónak kell a hiányt elosztatni. Mi fedezné különben a szükségletet? Különben a hol töke vagy vagyon van: ez apadna.

Jól ismerem az itteni viszonyokat, azért kénytelen vagyok felszóllalni. Ha a mi 26 frt 84 kr. fölöslegünket olyannak találják illetékes helyen, a mivel mi a tanítói korpótlékokat fizethetjük: az nem történhetik másként, mintha mi hiveinket egyházi adóval agyon terheljük. De mielőtt az bekövetkeznék más is megtörténne itt.

Ugyan most, a mikor mindenütt látják a reform. egyháztagok vállára már elviselhetetlen teherként nehező egyházi adók nagyságát: most lehetne-e újabb meg újabb e nemű teherrel hiveinket kinezni? Teljes lehetetlen. Hiveimnek, mint nagyrészt bányamunkásoknak napszámját felyvást lejobb szállítják. Ezért kivándó. Jár ak.

Talán az a rejtegetett célja a miniszter úr ő nagyméltóságának, hogy így kényszerítse egyházainkat felekezeti iskolájuk feladására. Így akarja iskolánkat államosítani? Kár pedig minket addig bántani, míg magunk huzzuk a gyönyörűséges igát. Majd aztán reánk is kerithetik a sort, ha ezer meg ezer helyen lesz legalább olyan a milyen iskola. Majd akkor, ha a magyar nemzet tagjai közt nem lesznek e zengzetes szép nyelvet megtanulni sem akaró, hűtelen tanítók.

Mint Eröss Lajos is indítványozta: kérnünk kell azért a főtiszt. egyh. kerület, vagy talán egyetemes konventünk útján a kormányt, hogy ezen egyházaink

anyagi ügyeiben állandó zürzavart képező veszedelemből mentse ki egyházainkat s mindazoknak, melyek a korpótlékért, illetőleg állami segélyért folyamodnak, adja meg azt.

Vannak nekünk sokszor olyan, szorosabban egyházi bajaink, melyekre éveken át kell gyűjteni az alapot, ha azt akarjuk, hogy legyen belőlünk valami. Hány egyház érdeke szenvedett eddig is azért, mert a tanügy felemésztette az anyagi erőt?

F.-Bányán p. o. voltak hitbuzgó, egyházas ösök, kik kegyes alapítványokat tettek egyfelől azért, hogy az egyház jövőben is a reá várakozó feladatokkal megbirkózhasson, másfelől pedig azért, hogy a szegény hívek, hitsorsosok terhén könnyítsenek.

Az elköltözködések miatt folyvást apadó egyháztagokat most csak úgy könnyedén megadóztatni, csakugyan egyenlő lenne az elzűléssel, a róm. katholicismus karjaiba üldözéssel, kergetéssel.

Pár évvel előbb, éppen azért volt kénytelen egyházam 3-ik tanítói állását beszüntetni, mert tanítói fizetését lehetőleg a kor színvonalára akarta emelni. Kiki érzi a maga terhét. Lám az állam mikor a tanúgyról van szó, vagy az egyházak segélyezéséről, milyen könnyen kimodja: „önerejéből fedezheti”. Hát azt a 26 frt 84 krt. olyannak találja, melyből százakat lehet teljesíteni? Furcsa számítás.

Éppen azért itt egyes egyházak már úgy látszik magukon segíteni nem képesek. Mi jó reménységgel néztünk az ügy elé. Reménységünkben csalódtunk.

Egyházi főhatóságainkat kell kérnünk, keressék s találják meg az utat, szegény, sok bajjal közdő egyházaink anyagi érdekeinek megóvására. A tanítói korpótlékokat viselje a magyar állam Különben is az ő érdeke elválatlan kapcsolatban áll ev. ref. egyházunk érdekeivel. A mint hanyatlik ez, úgy esik amaz.

Nagy Lajos,

felső-bányai ev. ref. lelkész.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, küzdelmeinek, külső és belső fejlődésének rövid vázlata.

(Folytatás.)

9. §. A rektorok és tanítók fizetése.

a) A rektoroké:

Fizetésük volt 1805-ig ez:

1. Készpénz	86 frt.
2. Asztalára	50 frt (ezüst).
3. Kenyernek 9 köből búza, melyet az eklésia tartozott megörletni.	
4. Minden gyermektől 1 véka búza, 1 véka árpa, (járt fel 250—280 gyermek).	
5. E mellett fizetett minden gyermek	17 kr.
6. A várostól hús	70 font.
7. A „ bor	2 akó.
8. A „ faggyú	30 font.
9. Minden halott beirásáért	8 ¹ / ₂ kr.
10. Búcsiztatásért	7 márvás.
11. Fütő elegendő.	

Professor Sipos Józsefnek fizetése volt:

1. Készpénz	100 frt.
2. Búza	120 véka.
3. Árpa	120 véka.

4. Fütőre	30 frt.
5. Hús	70 font.
6. Faggyú	30 font.
7. Halott beirásáért	8 ¹ / ₂ kr.
8. Búcsiztató	2 frt.
9. Fa.	
10. Kanikuláris csirke minden tanulótl.	

Prof. Sipos József után jött rektorok fizetése:

1. Készpénz	260 frt.
2. Búza	30 köből.
3. Árpa	30 köből.
4. Só	1 mázsa.
5. Fa	4 öl.
6. Hús	70 font.
7. Faggyú	30 font.

(V. ö. Hist. 384. 385. l.)

Az oktató mai fizetését mutatja a mellékelt táblázatos kimutatás, azon különbséggel, hogy minden halott beirásáért kap 22 krt.

b) A tanítók fizetése:

1805-ig a Conrectoré 40 frt, a többi praeceptoroké 25—25 frt.

Közönséges halottól 7 kr.

Lucubratioért (igy hívták a halottak feletti éjjeli éneklést) 17 kr.

Innepi köszöntésért, a mit bevehettek.

Buza Cantatio.

Gyapjú kéregetésbéli javadalom.

Mosatásért mindegyiknek 4 frt.

Faggyú, közös használatra 10 font.

Perpetua coquia (sorkoszt).

1805-től fogva pedig conrector Gyarmati Ferencnek fizetése volt:

1. Készpénz	115 frt.
2. Fütőért	15 frt.
3. Búza	100 véka.
4. Árpa	100 véka.
5. Hús	50 font.
6. Só	50 font.
7. Tüzi fa	2 öl.
8. Faggyú	10 font.
9. Quartély (szabad lakás).	

A többi praeceptorok fizetése pedig e' volt:

1. Készpénz mindeniknek	80 frt.
2. Búza	4 köből.
3. Árpa	4 köből.
4. Faggyú közhasznra	15 font.
5. Koszt és lakóhely	
6. Halottra menetelért 8 ¹ / ₂ kr (l. Hist. 393. l.).	

A mai díjazást mutatja a mellékelt táblázatos kimutatás.

10. §. Pár szó a szentesi ref. gymnasiumról.

Az iskolákat ref. egyházunk mindenkor az egyház veteményes kertjeinek tekintette, s mint ilyeneket kiváló gondozásban és ápolásban részesítette. Világosságnak fiai vagytok — ugymond az irás — öltözetek fel tehát világossághoz illő öltözetbe!...

Emez apostoli intés szellemében terjeszteni a világosságot, kiemelni a népet a tudatlanság homályából, s elvezetni a tudomány, vallás és jó erkölcs forrásaihoz, volt célja az egyháztanácsnak, midőn az 1859-ik évben egy négy osztályú gymnasium felállítását elhatározza s ugyanezen év október havában az első osztályt meg is nyitja és az iskola vezetését főgymnasiumunknak most is fíradhatatlan igazgatójára — Zolnay Károlyra — bizza.

Ezen időtől működik a szentesi gymnasium — az elemi iskoláktól teljesen elkülönítve — önállólag.

A gymnasiumot eleinte két tanerővel 4 osztályra tervezték, azonban már az 1863—4-ik iskolai évben, október 1-én megnyílt az ötödik, a következő évben pedig a hatodik osztály is, úgy hogy 1864-ben a hat osztályban már 4 rendes és 2 rendkívüli tanár tanított.

Az 1859. év okt. 1-én megnyílt első osztályban *Zolnay Károly* tanított. Az 1860—61-ik iskolai évben az első és második osztályt *Zolnay Károly* vezette.

Az 1861—62-ik iskolai évben az első osztály vezetését ideiglenesen *Fülöp Mihály* akkori oktatóra bízta, míg a II-ik és III-ik osztály kombinált vezetésével *Zolnay Károly* lett megbízva.

Az 1862—63-ik iskolai évben új tanárul *Csukás Bénéiamin* választatván meg, reá bízta az igazgatói teendők teljesítését és a III—IV-ik osztály kombinált vezetését.

Az 1863—64-ik iskolai évben megnyílt ötödik osztály tanárul *Óreg János*, jelenleg debreceni akad. tanárt választották meg s midőn az 1864—65-ik iskolai évben az intézet teljes hat osztályú gymnasiummá lett, új tanerőül alkalmazták *Belák Jánost*.

A teljes hat osztályú gymnasiumban most már a szervezés volt hátra.

E célból az egyháztanács életbe léptette az 1861-ik évi *debreceni gymnasiumi szervezetet*, ezt a helyi körülményekhez képest átdolgozván. A tanterv ugyanaz volt, mint a tiszántúli egyházkerület legtöbb gymnasiumaiban levő, de a helyi viszonyokhoz képest úgy alakult át, hogy az alsóbb osztályokban lehetőleg az *osztályrendszer*, a felsőbbekben pedig a *szakrendszer* lépett életbe.

Minthogy a hat osztály tanításával 4 tanár foglalkozott, az I. és II. osztály, ugyszintén a III. és IV. osztály egy tanteremben, együttesen aként nyert oktatást, hogy az összekapcsolható tárgyakat mind a két osztálynak együtt adták elő; a többi tantárgyak tanítása pedig úgy történt, hogy míg a tanár közvetlen az egyik osztállyal foglalkozott, addig a másik osztályt azon tantárgyra vonatkozó önmunkásságban gyakorolta.

A tantárgyak ezek szem előtt tartásával az egyes tanárok között felosztatván, a gymnasiumot véglegesen szervezett felekezeti középiskolának mondták ki, mely mint ilyen 1871. február haváig állott fenn.

Ezen idő alatt a tanári karban a következő változások fordultak elő:

Óreg János 1865. őszén az intézetből távozván, helyére a classica-philologia tanszékére *Tomori Szabó Sándor* lett megválasztva, ki azonban már egy év múlva megvált intézetünkötől.

1866-ban utódjául az egyháztanács *Dózsa Elek*et alkalmazta, ki azóta mai napig nagyszorgalmú tanára az intézetnek.

Belák János az 1870-ik év végével városi mérnökké választatván meg, szintén megvált az intézettől.

A szentesi református egyháznak időközileg kifejtett kedvezőtlen anyagi helyzete mindinkább nehezebbé tette a gymnasium fentartását, a melyet kezdettől fogva minden alapítvány, idegen segély nélkül, csupán híveinek áldozatkészségéből megteremtett s fentartott, eltörölvén ezen időben elemi iskoláiban a tanítási díjat, fejlesztvén folytonosan elemi iskoláit, sőt ugyanezen időben egy felsőbb leányiskolát is állítván fel: így kulturális czélokra többet áldozott, mint anyagi viszonyai engedték.

Midőn 1868-ban elkészült a népoktatásról szóló

XXXVIII. törvényeikk, a református egyház elérkezettnek látta az időt arra nézve, hogy érintkezésbe tegye magát a várossal egy középiskolának közösen leendő fentartása iránt. Azonban az ezen ügyben folytatott tárgyalások sikerre nem vezettek.

Különösen a fentartási költségek quótája és a felügyelő jog kérdésében elfoglalt álláspont miatt nem juthatott az egyháztanács a várossal megegyezésre. A tárgyalásokat a két fél megszakítván, a városi képviselő-testület 1869. évi 142. számú határozata által egy négy osztályú — gymnasiumi tanfolyammal kapcsolatos — polgári fuiskolának és egy két osztályú polgári leányiskolának felállítását határozatilag kimondotta, még pedig oly módon, hogy a református gymnasium négy alsó osztályainak növendékei az 1870—71-ik iskolai év második felében átmentek a város által fentartott polgári iskolába s így a város egyszerre mind a négy osztályt felállította.

Az 1871-ik évvel tehát az intézet mind jelleg, mind belserveszet tekintetében teljes átalakuláson ment keresztül, amennyiben az 1859-ik évtől 1871-ig az intézet felekezeti, református jellegű és tisztán gymnasiumi szervezettel bírt, az 1871-ik évtől kezdve pedig községi jellegűvé lett és belserveszése a polgári iskolák tantervéhez alkalmazkodott egészen az 1886—87-ik iskolai évig, midőn a polgári iskolát megszüntették és az intézet ismét tisztán gymnasiumi szervezettü lett.

Az utolsó évben tanítottak a felekezeti gymnasiumban: *Zolnay Károly* (igazgató), *Belák János*, *Csukás Bénéiamin*, *Dózsa Elek*, *Joó Károly* (ének), *Zoó János* (rajz).

11. §. A leánytanítókról.

A leányok nevelésére a török pusztítás idejében nagyon kevés gondot fordíthattak eleink, mert a krónika író *Béládi* szerint, midőn egy öregtől kérdezősködött e felől, „*azt sem tudta, volt-e leányiskola vagy nem?*“ (Hist. 48. 1.).

Az első leánytanító, kiről e hagyományok nyomán forrásunk megemlékezik — a Bödről való visszatérés után — *Halasi Mihály*, ki előbb fitanító volt. Iskolája volt a templom mellett, *Nagy Péter* házában 10 évig.

Utódja lett *Sóba István*, ki mint tógátus diák a kuruc háborúban egy ujját elvesztvén, tanítóságra adta magát. Jó tanító volt. Itt halt meg 1710-ben pestisben.

Harmadik tanító volt *Gönci András* (*András deák*), ki lábára nyomorék volt, de azért igen jól tanított.

1716-ban a *Horváth Gáspár* házában volt az iskola.

A Gönci halála után változás állott be a leányiskolánál, a mennyiben két férjes asszony, *Vassi Pálné* és *Pápai Gergelyné* vállalták fel a leányok tanítását.

Hogy mennyi ideig tanítottak, nem tudhatni.

Utánuk megint egy asszony *Szegedi Ferencné*, *Pap Éva* lett leánytanító. Hivatalát haláláig folytatta dicséretesen.

Ezt követte *Hosszúfalussi N. 1732-ig*.

Hosszúfalussi után a kántorok végezték a leányok tanítását.

1732. *Szatmári Deák Mihály*.

1733—1739. *Elek István*.

Tulajdonképen csakis ez kezdte meg a tanítást is a kántorság mellett.

1740—1742. *Solti Mihály*.

1742—1765. *Kaszap Mihály*.

1746-ban másik leányiskolát is állítottak fel és abban első tanító lett tiszteletes *Béládi István*, *Tolnamegyéből* menekülve — mint a római katolikusok

által elüzlött ref. lelkész — viselte a káplánság mellett a tanítóságot is, haláláig, 1759-ig.

1759. Béládi István fia, István, mivel Körösi Cs. Zsigmond a káplánság mellett a tanítóságot nem vállalta.

1760—1764. Debreczeni György káplántanító.

1765—1772. Béládi István.

1765—1780. Fátkai Sámuel, kántor is.

1780-tól kezdve a kántorság külön lett választva a tanítóságtól.

1772—1780. Pintér András.

1780—1785. Pintér András, Szabó György.

1785—1799. Pintér András, Csó István.

Csó István egészen 1825-ig szolgálta az egyházat és a tanügyet.

1899—1804. Pircsi József.

1803—1804. Szokolai István.

1804—1808. Szeder János.

1804—1819. Ns. Keszi Hajdú András.

1817—1853. Gyarmati Ferenc conrector.

1817—1831. Körösi Mihály.

1820—1871. Szabó János, ki előbb fitanító volt.

1822—1828. Molnár Pál. Ekkor fitanító lett.

1832—1852. Méhesi Dániel.

1852—1896. Csató Sándor félszázados lelkiismeretes szolgálat után a miniszterium 1896. febr. 1-től évi 400, egyházunk pedig évi 280 frttal nyugdíjazta; elismerésül érdemes szolgálatának.

1853—1862. Szilágyi Mihály.

1859—maig Katona József.

1859—1864. Bódor Imre.

1864—maig Szabó Lajos, Kovács János.

1870/1—1874. Körtvélyesi Sándor, ki azóta fitanító és helyette leánytanító lett Németh Lajos.

1870/1—maig Falábú Sándor.

1873—1875. Sima Ferenc.

1875/6—maig Tergenyi Ferenc, ki időközben fitanító is volt, s 1893-ban lett megint leánytanító.

1881—1891. ifj. Csató Sándor.

1884/5—maig Varga Ferenc.

1896-ban leánytanítók:

Id. Csató Sándor, Katona József, Szabó Lajos, Kovács János, Németh Lajos, Falábú Sándor, Tergenyi Ferenc, Papp Antal, Varga Ferenc.

12. §. A leánytanítók javadalmazásáról.

a) 1819-ig:

Minden leánytól búza	1 véka
„ „ „ „ „ „	2 véka
„ „ „ „ „ „	20 kr.
Só	50 font
Hús	50 font
Tüzifa egy öl, vagy helyette két szál fenyő, avagy pénzül	2 frt
Bors	1 font
Faggyú	10 font
Templombeli olvasásért	6 frt

b) 1819-től kezdve:

Készpénz	50 frt
Biblia olvasásért	8 frt
Búza	30 köből
Árpa	30 köből
Hús	50 font
Só	50 font
Bors	1 font
Faggyú	10 font
Tüzifa	2 öl

Canicularis csirke; exameni honorariám (v. ö. Hist. 400—401 l.)

13. §. A harangokról.

A legrégibb harangokról Béládi István ezeket írja: „Az első és legnagyobbat ugyan tulajdon Ekklesiánk öntette ISTEN Dicsőségére Budán 1732. Esztend. Második, melyet régi Eleink szerzetek és Ekklesiánk a Pogány Uralkodása alatt is a külömb-külobbféle pusztulásban, futásban rejtegettek, s birt mindedig önttetett 1638. Esztendőben. (Ezt a harangot a templommal együtt elvették, de a földesúr parancsára még a Béládi idejében visszaadták.)

„Harmadikat Nemz. Vecseri Mihály Úr tulajdon pénzén 40 Rh. forintokon vette Budán Aó 1746. die. 25 Augusti, szállott legelsöbenn még a régi Toronyban“ (Hist. 91. 92. l.)

A század elején épült új templom tornyába 1827-ben hűzték fel a harangokat.

Ezen harangokról Kiss Bálint így ír: „A toronyban vagnak 3 harangok. A nagyobbik készült 1799-be nyom 11 mázsát. Öntödött Pestenn. Fellyül e van reá kiüllő betükkal öntve: Goss Mich. Johan. Kot. in Pest 1799. Alül ez: „A Szentesi Reform. Ekklesia öntette 1799. Ez a nagyobbik harang készült abból az eltört fülü 9 mázsás és 60 fontos harangból, melyet egy Muntyán Miklós nevü vándorló oláh cigány harangöntő 1794. Március 7-én a Kurczán túl öntött, bele vesztegetvén több matériával együtt azon régi harangját az Ekklesiának, mely 1638-ban öntetett volt. Ez a régi harang Bödröl került vala 1700 eleinn. A Tatár pusztításkor 1697-ben ezt a Tiszába vetették, — onnan halászta ki Sándor István.

A második harang 5 mázsás. Készült 1732-be. E van kiüllő betükkal ráöntve: „Sacra Szentesiensis Ref. Ecclesia ex syncera erga Deum habita De ostione, hanc Campanam fieri curavit Budae 1732. Johan. Wetseri Judice primario altero Mich Vetseri. Mich. Nagy. Steph. Nagy. Mich. Marassi. Greg. Barta. Greg. Berényi. Mich. Konkoly. Joh. Nagy. Mich. Betsei. Mich. Médi. Mich. Székely. Joh. Kis. Mich. Vetseri. Greg. Balog. Greg. Török. Greg. Wetseri Juratis. Franc. Sipos. Notario. Oppido. Szentés existentibus.

A harmadik harang 135 fontos ezen Insriptionoval: „A Szentesi Reform. Ekklesia készítette 1794.“ (v. ö. Hist. 560—561. l.)

Valószínű, hogy ezt a kis harangot is ugyanesak Muntyánnal öntették.

A középső harang 1847. január 26 án meghasadt és így újra kellett öntetni. Sokkal nagyobbra csinálták, úgy hogy most ez a nagy harang. Ugyanekkor öntették a régi nagy harang nagyságának megfelelő negyedik harangot is.

Mindkét haragnak felirata e yik oldalon: A Szentesi Reformata szent Ekklesia saját költségén készítette 1847-dik esztendőben“ a másik oldalon pedig: „Öntötte Hornung József Pesten 1847.“

Pap Lajos,
körlelkész és vallástanár.

Berky Sándor,
segédlelkész.

(Folyt köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Ismételten és utoljára kérjük fel hátralékosainkat, hogy fizetési kötelezettségeiknek tegyenek eleget; teljes tájékozás céljából**

mindenkinek megküldjük tartozásai kimutatását. Ha ez eljárásunknak nem lesz eredménye: postai megbizáshoz fordulunk s előre is kérjük azok pontos kiváltását. Régibb adósainknál kinlevő, még mindig százakra menő követeléseinket per útján leszünk kénytelenek behajtani, mert ily terjedelmű s ily olcsó árban adott lapot pénz nélkül fentartani s fejleszteni lehetetlen.

— Az Erzsébet királyné ösztöndíj-alapítványra, a mely a debreceni ev. ref. collegiumban tanuló ifjak ösztöndíjazására szolgál, újabb adakozók: N.-Dobos és Ó-Pályi községek Ilsvay Endre úr útján 23 korona 30 fillér. Lukács Ármin 10 korona. földesi ref. egyház 2, Kiss Ferenc 2, Csapó István 2, Kiss László 1, Szöllőssy Imre 2, Lengyel Mihály 1, dr. Batányi István 2, Kállay László 4, Boross Lajos 1, dr. Matolesi Kálmán 2, Vincze József 4, Bogdany Gábor 2, Ványi Lajos 2, Földes község 2, Kállay Ignác 2, Karácsony Zsigmond 2, dr. Nagy Gábor 10, Széll Farkas 20, Kolbenhayer Kálmán 5, dr. Helle Károly 40, Liszka Nándor 10, dr. Karsa István 10, dr. Kérészi Zoltán 10, dr. Kovács Sándor 10, dr. Bacsoni Lajos 10 korona. Az általunk idáig nyugtatott összeg, **2111 korona 41 fillér + 191 korona 30 fillér = 2635 korona 74 fillér.**

— **Apró hírek.** *A belényesi ev. reform. egyház* f. hó 16-án tartja templom megnyitó ünnepélyét, a következő programmal: 1. Felálló ének, 74. dics. 1. v. 2. Ünnepi ének, 1—2. vers. Irta Sipos Imre. 3. Előima, Széll Kálmán n.-szalontai ev. ref. egyházmegyei esperestől. 4. Ének, a vegyeskar által előadva. Szövege Szász Károlytól, zenéje Csatári Lajostól. Karvezető Halász Imre. 5. Egyházi beszéd, Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyzőtől. 6. Ének, az erdélyországi ref. énekes könyvből. Előadja a vegyes kar. 7. Az egyház rövid történeti vázlata, Sipos Imre lelkésztől s egyh. megyei tanácsbírótól. 8. Utóima s a gyülekezet megáldása, főtiszteletű Kiss Aron püspök úrtól. 9. Ének. (Az ünnepi ének 3-ik verse.) 10. Urvaesora osztás. Dr. Márk Ferenc és Hajdu Elek egyházmegyei tanácsbírók által. 11. Ének. 174. dics. 1. v. Délután 1 órakor közbéd a városi vendéglőben. Estve 8 órakor a templomjavítási munkálatok költségeinek fedezésére a városi vendéglőben táncmulatság. Belépti díj személyenként 1 frt Családjegy tetszés szerint. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak s hirlapilag nyugtáztatnak. A vidéki vendégeket kéri a rendezőség, hogy az elszállásolás végett október 14-ig szíveskedjenek a lelkészi hivatal megjelenésükről értesíteni. — *Az avas-újvárosi ev. ref. templomot* folyó hó 9-én avatták fel Kiss Aron püspök részvételével, a ki a szép ünnepélyen Hajdu Zsigmond püspöki titkár kíséretében jelent meg. Az ünnepély bővebb leírását — térszűke miatt — jövőre halasztjuk. — *Főt. Kiss Aron püspök* és méltóságos gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok urak a debreceni ref. főiskola igazgató tanácsának első, szervezkedő gyűlését f. hó 20. d. e. 9 órára hívták össze a főiskola kis tanácstermébe. — *A szatmárnémeti ev. ref. főgymnásium fentartótötestülete* f. évi október hó 17-én, hétfőn d. e. 10 órakor a szatmári ev. ref. egyház tanácstermében (ref. főgymn. épület, I. emelet) rendkívüli közgyűlést tart, a következő tárgy sorozattal: 1. A 135—189^{7/8} sz. ig. tanácsi határozat: Előki jelentés a múlt évi vizsgálatokról és igazgatói jelentés az 189^{7/8} isk. évről. 2. A 137—189^{7/8} sz. ig. tanácsi határozat: Osváth Elemér kinevezése és eskütétele. 3. A 138—189^{7/8} sz. ig. tanácsi határozat: Dóczi Imre

gymn. felügyelő megválasztásáról értesítés. 4. A 149—189^{7/8} sz. ig. tanácsi határozat: Értesítés Gróf Bethlen András fentartótötestületi elnök haláláról. 5. Az 1—189^{8/9} sz. ig. tanácsi határozat: Értesítés Szathmáry Sámuel rendes tanár haláláról. 6. A 15—189^{8/9} sz. ig. tanácsi határozat: Jelentés az 189^{7/8} évi pénztári számadás megvizsgálásáról. 7. A 20—189^{8/9} sz. ig. tanácsi határozat: Javaslat a természetrajz-földrajzi rendes tanári tanszék betöltése tárgyában. 8. A 26—189^{8/9} sz. ig. tanácsi határozat: Megbízás az ig. tanácsnak az új szervezet életbeléptetésig. — *A reformátusok dunamelléki egyházkerülete* folyó évi október 17-én d. u. 4 órakor Budapesten, a lónyai utcai főgymn. dísztermében tartja *egyházi értekezleti közgyűlését*, melynek tárgysorozata a következő: 1. Közének: Jövel Szentlélek Ursten (37. d.) 2. Előfóhász: tartja Baksay Sándor esperes. 3. Az egyházi értekezletek eddigi működéséről. Felolvassa Szöts Farkas theologiai igazgatótanár. 4. Gondolatok egyházunk jövője felett. Felolvassa Farkas József theologiai tanár. 5. Valasztmányi jelentés az egyházi adó-reform ügyében. Előterjeszti Szöts Farkas theologiai igazgatótanár. 6. Bizottsági jelentés az egyházi fegyelem ügyében. Előterjeszti Haypál Benő budai lelkész. 7. Jelentések, indítványok. 8. Közének: Az Ur én nekem (XXIII. zs.). 9. Záró ima: tartja Kálmán Gyula ságvári lelkész. Az értekezleti közgyűlésre minden érdeklődő egyháztagot meghív Budapesten, 1898. október hóban. Szilassy Aladár, elnök. Baksay Sándor, alelnök. Szöts Farkas, titkár. — *Ösztöndíj külföldi tanulmány-utra.* A Nagy József-féle 500 frtos ösztöndíjat, mely öt egymásután következő évben végzett debreceni hittanhallgatóknak, minden hatodik évben pedig kollegiumi tanárnak adatik tanulmányaiknak külföldön gyarapíthatására, ez évben Sáfány Lajos nyerte el, a ki az utolsó években Degenfeld Sándor gróf családjánál volt nevelő. — *A debreceni ref. philosoph. facultas* javára Tóth István, Gerster Béla és Balogh Mihály építési vállalkozók **1000 frtot** adományoztak s tettek le készpénzben azonnal Simonffy Imre polgármester útján a főiskola pénztárába.

— *A sárospataki ev. ref. főiskola akadémiájának tanrendje* az 1898—99-ik iskolai év első felére következő tartalommal jelent meg: A) *a vallás- és egyháztudományi szakon*: Wurga Lajos: A keresztyén egyház történelme (a reformáció után), hetenként 4 órán; a magyar prot. egyház történelme hetenként 2 órán. P. Nagy Gusztáv: Az új-szövetségi irodalom története 4 órán; a bibliai vallástan 4 ó.; a vallás alapkérdései (a vallás fogalma s alkotó elemei, ihletés, kijelentés, hit, vallásos érzelem, a tudományokhoz való viszony stb. special koll.), 2 órán. Radácsi György ez évi akad. és közigazgató: az ó-szövetségből, Mózes I. könyve (fordítva és magyarázva), 3 órán; az új-szövetségből Thessalonikaiakhoz írott levelek (fordítva és magyarázva), 3 órán; az ó-szövetségi kánon története (Isagogika), 3 órán; ó-szövetségi szemináriumot tart 1 órán. Dr. Tüdös István: a ker. erkölcstan (történeli rész) 3 órán; a ker. dogmatikát 2 órán; a ker. dogmák történetét 2 órán; a vallásbölesészet 3 órán; a református hitelvi könyveket (special koll.) 1 órán. Novák Lajos: a homiletika 3 ó. az egyházjog 3 ó. gyakorlati theol. szemináriumot tart 2 ó. — B) *A bölesészeti szakon*: Szinyei Gerzson: a Tompa és Petőfi költészete 4 órán; az oktatástant (általános rész), 2 ó. Dr. Székely György: a bölesészet története (Új-kor) 4 órán; a philosophiai encyclopaedia 4 órán; az aesthetika 2 órán; német nyelv 2 órán. Dr. Illyefalvy Vitéz Géza: a legújabb kor története 4 órán. Harsányi István alkönyvtárnok: A héber nyelv

elemei 4 órán; az új-szövetségi görög nyelv 2 órán. Pásztor Sámuel: gyakorlati éneklés 1 ó. Nagy Gusztáv: az angol nyelv 2 ó. Dr. Rác Lajos gymnasiumi rendes tanár: a francia nyelv 2 ó. Dr. Kun Zoltán, főiskolai orvos: a közegészségtan 2 ó. — C) *A jog- és államtudományi szakban*: Szánthó Gyula: a római jog (Institutiók) 8 órán; a római jog általános tanai (spec. koll.) 2 ó. Ballagi Géza: az alkotmány és kormányzati politika 5 órán; bevezetés a jog- és államtudományokba 2 órán; a politikai irodalom története (special coll.) 2 órán; a nemzetközi jog története 1 ó. Finkey József: a peres és perenkívüli eljárás 5 órán; a kereskedelmi és váltójog 6 órán. Zsindely István: az egyházjog 7 ó.; a magyar alkotmány és jogtörténet 7 órán. Finkey Ferencz, ez évi dékán: a jogbölcselet 6 órán; a büntető jog 5 órán. Meczner Sándor: a magyar magánjog 5 órán; az osztrák magánjog 6 órán. Illyefalvi Vitéz Géza: a magyar közigazgatási jog 5 órán; a legújabb kor történelmé 4 órán; a gazdasági közigazgatás (spec. coll.) 1 ó. Szabó Sándor: a nemzetgazdaságtan 5 órán; a magyar pénzügyi jog 5 ó. Dr. Kun Zoltán: a közegészségtan 2 órán.

— **Lelkészbeiktatás.** A bihari egyházmegyébe kebelezett *fugyii* egyház meghívás útján f. évi szept. 4-én választotta el lelkészéül *Borsos István* n.-váradolaszói s. lelkész, vallástanárt; székfoglalóját ugyanezen szept. 25-én tartotta meg hatásos beszédével. A választásra *Csák Máté* váradai lelkész, választottnak volt főnöke és *Kiss Elek* világi tanácsbíró küldettek ki. Beköszönő beszéde után kijöve a templomból, az állami iskola nagytermében presbyteri gyűlés tartott, hol *Csepelyi Menyhért* fugyivásárhelyi lelkész, mint esperesileg a fugyii egyház gondozásával megbízott felügyelő lelkész bemutatván a megválasztott új lelkészt, úgy választottra, mint a választókra Isten áldását kérve, a presbyteriumi elnökséget Borsos István urnak átadta.

— **Alapkövetétel.** Emlékezetes szép ünnepet ült szept. 25-én a Chicago és környéki magyarság. E napon tettek ugyanis le óriási közönség jelenlétében a chicagói magyar ref. templom alapkövét. Már kora reggel nagy közönség hullámozott a templomtéren, melyen egy decorált alkalmi sátor volt készítve a közönség befogadására. Majd a parochiaról az egyházi előljárásság, kántus és nagy közönség vonult föl Harsányi lelkész és Tóth János gondnok vezetése alatt a tágas templomterre, hol pontban 10 órakor kezdetét vette az ünnepély. Felségesen hangzott Isten szabad ege alatt az óriási közönség szájából a 84 ik Zsoltár magasztos dallama. Rövid imát és alkalmi beszédet a helybeli lelkész tartott, közbe pedig a chicagói nemrég alakult dalárda dr. Harsányi István kórházi segédorvos vezetése alatt gyönyörködtette szabatosan előadott két szép vallásos énekkel a gyülekezetet. Majd gondnok az okmányt olvasta föl, mely aláíratván s megpecsételtetvén, elzárattott a kis vasszekrénykébe, melybe egy új testamentum, számos magyar pénz, néhány dollár értékű amerikai pénz, továbbá az adakozók s egyháztagek névsora helyzetetett el. Bezáró lelkes beszédet dr. Harsányi I. tartott. Ezután megáldatott a kő, s az épülő templom: „a Chicago és környéki magyar ref. hívek templomának” neveztetett el. Egyletek képviselői, magánosok számosan tettek kalapácsütést, jókívánságaikat tolmácsolván az egyházi hívek előtt. Perselypénz ez alkalmalmmal 93 dollár (240 frt körül) volt. A chicagoiak templomuk fölszentelésének ünnepélyét október 31-ére, a reformáció emléknapijára tervezik. Bezáróképpen a

gyülekezet fennállva és mélyen meghatva énekelte a Hymnust.

— **Rác Kálmán** theol. licentiatus balsai ref. lelkésztől egy kötet egyházi beszéd jelent meg, *Jóba* Elek nyiregyházi nyomdász izléses kiállításában, mint a szerző tulajdona. Most csak regisztráljuk, bővebb ismeretéről gondoskodni fogunk s nagyon örülünk, ha a szerző munkásságához kötött szép reményeinket e kötet is igazolni fogja. *Rác Kálmán* már sárospataki theol. segédtanár korában szép bizonyítékát adta irodalmi hivatottságának a *Károlyi* Gáspár biblia-fordításáról írott művével, aztán későbbi munkáival is. Hisszük, hogy amint a férfikorban előhalad, úgy izmosodik tehetsége.

— **Jezsuiták, szocialisták és a néppárt.** Ismeretes dolog, hogy a Bodrogközön Mailáth József gróf. Veesej Sándor báró és egynehány, rokonságuk körébe tartozó főri hölgy egy antiszocialista mozgalom létrehozásán fáradoznak több buzgalommal, mint igazi sikerrel. A siker érdekében legújabb három jezsuitát hoztattak Bodrogközbe, hogy ezek lelkükre beszéljenek a jezsuita ékesszólás egész hatalmával a szocialistáknak s azokat bevezessék az egyedül üdvözítő néppárt aklába. Gondolatnak elég ügyes, jezsuita észre valló fufang a szocialista eszmék ellen viselt háboru ürügyével leplezni a néppárti korteskedést. Reméljük azonban, hogy a hivatott egyének nem engedik magukat félrevezettetni a jezsuita fogás által s oda fognak hatni, hogy ez új kereszties hadjáratot prédikáló amienszi Péterek szépen visszamenjenek oda, ahonnan jöttek, t. i. Bécsbe.

TARTALOM-JEGYZÉK: Az ev. ref. egyetemes konvent elnökségének üdvözlöte az olaszországi evangéliomi egyház huszonnegyedik egyetemes gyűléséhez. — A debreceni ref. tanítónőképző-intézet. S. Szabó József. — Mit hoz a jövő? Ujfalussy Béla. — A községi hitelszövetkezetéről. Andrássy Kálmán. — Közéletünk: Nyílt levél nt. Mitrovics Gyula lelkész úrhoz. Garzó Gyula. — Kacagó Themis. Vigil. — A szatmári ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése. F. Varga Lajos. — Tanítóink ötödéves korpótléka. Nagy Lajos. — A datok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, küzdelmeinek külső és belső fejlődésének rövid vázlat. Pap Lajos és Berky Sándor. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat lelkészi állásra.

A szentmihályi, halálozás folytán üresedésbe jött *lelkészi állomásra*, pályázat hirdettetik.

Fizetése: lakáson kívül 2930 korona, melyből készpénz: 600 korona, földérték 1186 korona, termény s vegyes 744 korona, stola 400 korona. Az egyház I. osztályu.

Pályázati kérvények, Zsigmond Sándor espereshez, H.-Szoboszlóra, ez év *november 15-ig* küldendők be.

Debrecen, 1898. október 11.

Kiss Áron,
püspök.

Pályázat

a csanád-apátfalvi ev. reform. leányegyház lelkesz-jellegű tanítóságára.

Fizetés: 600 frt készpénz.

60 frt fűtési átalány, melyből a tanterem is fűtendő.

50 frt az apátfalvi ref. növendékek vallásbeli oktatásáért.

Más vallású gyermekektől személyenként 4 frt tandíj.

Egyházkerület által megállapított stóla.

Szabadlakás kerttel.

Elválasztott köteles a lelkeszi és kántor-tanítói teendőket végezni. Mindenheten vasárnap egyszer, sátoros ünnepeken kétszer isteniszteletet tartani. Az egykilométerre fekvő Apátfalvára mindenheten egyszer átmenni az ottani ref. növendékek vallásos oktatására. Köteles az egyház számadását évenként a gondnokkal együtt összeállítani, általában a számadáshoz tartozó minden dologban a gondnoknak segédkezni.

Lelkeszi és tanítói oklevéllel bíró egyének pályázhatnak.

Egy évi ideiglenesség s a kívánt eredmény felmutatása után állandósíttatik.

Pályázati kérvények okmányok a *makói* ev. ref. anyaegyház elnökségéhez *f. év november hó 5-ig* beküldendők.

1-2.

As egyhástanács elnöksége.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utcza 1805.

Van szerencsém a m. t. egyházi előjáróságoknak, kántor-orgonista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona, harmonium építészeti műtermemet

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készíték.**

Továbbá **régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására** is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása csekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve, becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,

műorgona-építő.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkeszek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ajánlja dűsan berendezett

férfi-, fiu- és gyermek-ruha üzletét,

mely egy félszázad előtt lett alapítva és hála Istennek, a legjobb hírnévnek örvend.

 Áraim határosottak, olcsók.

Minden egyes ruhadarab saját műhelyemben, személyes felügyeletem alatt, legizlésesebben készült el s így a **legkényesebb igényeket is kielégíthetem.**

Kérem a nt. lelkesz, tanár és tanító urakat b. bizalmukkal úgy, mint eddig szerencsétetni.

 Czégemre kérek vigyázni!